

KR 2023-04-19 § 52, bilaga 5

KORTINFO: ÄNGSSKÖTSEL.

Komplettering till utvecklingsplan för Augerums griftegård, 2023

Griftegården står inför en förändrad skötsel där flera gräsytor som tidigare klippts kontinuerligt under säsong kommer att släppas upp till ängsytor och slås med skärande redskap istället. Här kommer en kort sammanfattning om ängens historisk, skötselår och dess fördelar.

Ängens historik

Ängen är biologisk kulturhistoria och den har sitt ursprung i den tid då människan började bli bofast och stallade upp djuren mot kylan på vintern. Det krävde då att bönderna samlade foder till djuren under sommaren. Ängens örter slogs på sensommaren, torkades och samlades in. Så mycket foder som kunde bärgas till djuren, så många djur kunde gården ha. Den dynga som samlades under vintern spreds sedan över åkern för att ge en god skörd till familjen. Ängen var således åkerns moder. Som mest fanns det cirka 2 miljoner hektar ängsmark i Sverige, på 1860-talet. Arealen minskade sedan men fram till 1950-talet fanns ännu en relativt utbredd slätter. 2012 fanns det ca 9 000 hektar ängsmark i Sverige. Det finns två olika huvudtyper av ängar; hårdvallsäng och sidvallsäng. Hårdvallen är i regel torr mark och sidvallen är fuktig, eller delar av året vattenfylld. I Sverige finns det främst hårdvallsängar kvar.

Artrikedom

På en välhävddad hårdvallsäng kan det finnas upp till 50 olika kärlväxter inom en kvadratmeter. Det kan jämföras med en gräsmatta som kanske har fem olika arter. Anledningen till ängens artrikedom förklaras främst genom att det rör sig om en mager jord där det är svårt för enstaka arter att breda ut sig på bekostnad av andra. Med en näringsfattigare mark växer en lägre och glesare flora fram. På ängen magras jorden succesivt ut genom att gräset tas bort efter slåttern. Om hävden upphör börjar snart kvävegynnade arter som hundkäx och bredbladigt gräs att konkurrera ut de spädare örterna och artrikedomen minskar.

Årlig skötsel

Ängens skötsel är uppdelad i mer intensiva punktinsatser över året och den kräver en relativt liten total skötselinsats, jämfört med exempelvis gräsmattor som är väldigt skötselintensiva under sommarhalvåret. Den mest intensiva perioden är sensommaren när den slås med skärande redskap som lie eller slåtterbalk och allt hö samlas ihop och tas bort. Att sköta en äng är en långsiktig process och det kan ta många år innan tydliga resultat syns.

Vår

Ängens skötselår börjar med fagning på våren. Det innebär att man städar av ängen; rensar bort fjolårsgräs, löv och pinnar som kan göda marken eller försvåra slåttern. Detta sker när fagningsblomman, vitsippan, börjar spira – vanligtvis månadsskiftet mars/april. Det bortrensade materialet tas bort till kompost om det inte används till foder.

Sensommar

Ängen får sedan växa ostörd till i mitten av juli/början av augusti då den slås. Då har de flesta arterna hunnit sätta frön. Samtidigt finns mycket av näringen kvar uppe i växterna, det har inte hunnit transporteras ner till rötterna. Tidpunkten för slåtter varierar med säsongens temperatur och nederbörd. Slåttern ska ske med skärande redskap som slåtterbalk eller lie. Genom att stråna skärs av lämnas ett jämt snitt och växterna har lätt att återhämta sig. Används slitande verktyg som gräsklippare eller grästrimmer med tråd slits stråna sönder vilket lätt leder till uttorkning och skadade växter. Det avslagna materialet ska sedan lämnas kvar på ängen 2-3 dagar för att hinna släppa sina frön inför nästa år. Sedan ska det avlägsnas för att inte gödsla marken.

Finns det intresse och möjlighet kan delar av höet hässjas (hängas upp på tork) på hässjor eller krakar. En krake fungerar som en enkel hässja och är en stör där höet läggs luftigt och får torka. Historiskt sett kunde det senare användas som hö till kreatur. Inom trädgårdsnäringen kan det bli intressant att använda hö till täckodling framöver, om det inte finns negativa ogräs.

Vinter

Mellan oktober och april kan röjning ske på ängsmarken. Eventuella skott av buskar och träd som kommit upp på ängen dras med fördel upp med rötterna och tas bort. Om röjning inte utförs finns risk för igenväxning på sikt. Helst skall rötterna dras upp för att hindra att plantan växer upp igen. Rester som lämnas kvar i backen kan störa slåttern under sommaren.

I ängens traditionella skötselår ingick det lövtäckt i slutet av sommaren. Det innebar att träd som fanns i ängsmarken hamlades, dvs att spädare grenar klipptes av med olika årsintervaller och samlades in för att torkas och användes som foder till djuren på vintern. Det ingick även efterbete på marken. Efter att ytorna slagits, höet torkat och bärgats så fanns det fortfarande bete kvar till djuren. Eftersom allt foder räknades tilläts djuren att beta på ängarna. Djuren gjorde nytta genom att trampa ner ytliga frön och det blev en viss fröspridning genom djurens gödsel.

Rödklint är en typisk art som kan komma på en mager yta som börjar skötas som äng. Den gynnar, liksom många andra blommande ängsväster, pollinerare genom nektar och pollen och bidrar därmed till den biologiska mångfalden. Foto: Ulriksdals begravningsplats, 2014, Annie Nilsson.

Inventeringar av arter

Under 2021 gjordes ett försök med att släppa upp örterna på två ytor i griftegårdens sydvästra del. Personalen gjorde själva en inventering där 28 arter identifierades på ytorna. Fortsätt gärna att göra inventeringar på samma plats varje år och kanske även andra ytor för att notera förändringar och variationer av arter.

Identifierade arter på Griftegården 2021

Hönsarv	Rölleka	Prästkrage	Rödklöver
Majveronika	Fibbla	Johannesört	Vitklöver
Tusensköna	Smörblomma	Gullklöver	Trädklöver
Ängssyra	Gökört	Kärringtand	Hundäxing
Mandelblom	Hundkex	Timotej	Blåklocka
Brännässla	Vallmo	Svingel	Harklöver
Maskros	Kamomill	Gröe	Rödsvingel

Att starta ängsskötsel på kväverika ytor

Finns det ytor med rik tillväxt och kvävegynnade arter som t.ex. hundkåx som skall börja skötas som äng bör det under de första åren slås flera gånger per säsong för att trötta ut rotsystemet t.ex. med grästrimmer. Detta bör börjas tidigt på säsongen, innan fröspridning. Ta bort vegetationen omedelbart för att inte ohävdssarterna ska fröa av sig till nästa år. Ofta finns det en vilande fröbank från spädare växter som kan gynnas om konkurrensen minskar. Uppvisar ängen en relativt varierad flora, räcker det med att slå den en gång per år.

Insådd

För att snabbare få en blomning på ängen kan insådd av ängsfrö ske parallellt med ovan nämnda skötsel. Bästa tidpunkt för sådd är i augusti-september. En tidig vårsådd i april-maj går också, men det kräver oftast bevattning om det blir en torr sommar. Vissa fröer som gullviva och höskallra behöver en kallperiod för att gro och groer därför först år två vid en vårsådd. Förslagsvis väljs små ytor i ängsyrtorna ut för sådd, för att få en variation och för att fröerna senare skall kunna sprida sig över ängen. Vid sådd skall grässvålen grävas bort, en mager jord fylls i hålet och sedan bredsås fröerna glest enligt försäljarens anvisningar. De flesta fröer skall endast myllas ned väldigt ytligt och sedan tryckas till lätt med en kratta för att få jordkontakt.

Lie och andra redskap

I Sverige har man traditionellt sett använt slipelie. Det var ett hårt lieblad som fick skärpa genom att slipas på slipsten. Under slåtterdagen skärptes det med ett bryne eller en sticka. I stora delar av världen finns det en tradition med knackeliar. Det är ett mjukare och något bredare blad som hålls vasst genom att knackas, kallhamras med en hammare mot ett städ, oftast monterad på en kanckepall. Under en slåtterdag skärps det framför allt genom att bryna med våt brynsten. Sedan slutet av 1900-talet används knackelien mer och mer även i Sverige. Denna utveckling har framför allt skett då det är väldigt svårt att lära sig att bryna med slipsten och att det är svårt att få tillgång till bra stenar. Det är betydligt lättare att lära sig att knacka en knackelie vass, även om det också är ett hantverk som kräver mycket övning. Det är också lättare att ta med sig en kanckepall till slåtterängen vilket gör det enkelt att knacka rent bladet om det får hack t.ex. genom att slås in i stubbar och det går då att fortsätta slåttern snabbt igen.

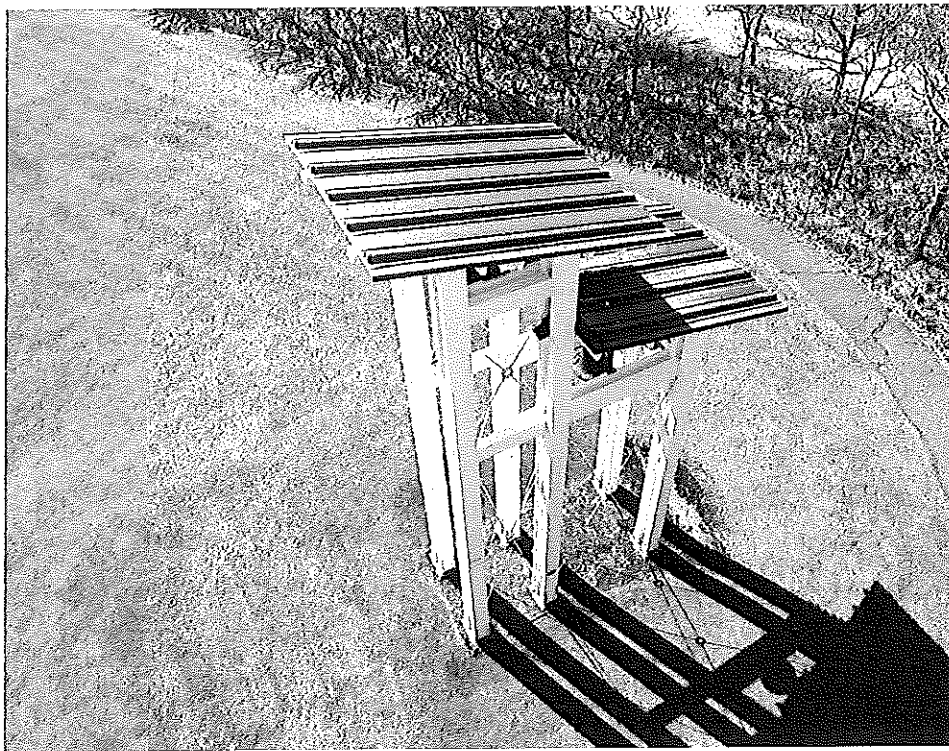
För att lien skall vara ett praktiskt redskap kräver det ett väldigt vasst blad och att lien kan anpassas i höjd efter den som slår för att få en god ergonomi. Eftersom man arbetar med ett rakbladsvasst redskap är det väldigt viktigt att alltid vara medveten om risker och ha ett aktivt säkerhetstänk för att undvika skador.

Slåtterbalk används ofta vid slåtter av större ytor och finns i olika modeller och storlekar. Om inte kunskap finns om lieslåtter går det att slå av högre gräs med röjsåg med klinga då det ger ett visst skärande resultat. Att använda trimmer med tråd bör undvikas, om inte syftet är att missgynna kvävegynnade arter som breder ut sig på bekostnad av andra örter.

Skrivet av Annie Nilsson, 2023-03-15.

Mer information Jordbruksverkets hemsida, skrift om ängar (2012).

KR 2023-04-19 § 52, bilaga 6

Del 3: Byggnader och strukturer

Utvecklingsplan för Augerums griftegård

Visioner, nuläge och bakgrund

Karlskrona-Aspö pastorat, Karlskrona kommun

Rapport nr 2023:09

*Försättsida: T.v.: Drönarfoto över griftegårdens klockstapel. T.h.: Gången som leder fram till Bokens kapell.
Nedan: Drönarfoto taget från söder som visar griftegårdens huvudbyggnad.*

Ankdammen konsult – Heritage management är ett byggnadsantikvariskt konsultföretag med kontor i Karlskrona, Malmö och Varberg. Vi har mångårig kompetens inom kulturmiljö och byggnadsvård med fokus på kommunikation, förvaltning och utveckling av kulturhistorisk bebyggelse och grönt kulturarv.

Inom företaget finns kompetens om digitalt kulturarv, pedagogik, arkitekturhistoria, arkeologi och trädgårdshantverk. I vårt arbete med lokalt anpassade lösningar erbjuder vi tjänster såsom antikvarisk rådgivning, vård- och underhållsplaner, bebyggelseinventeringar, konsekvensanalyser, skötselplaner, guidningar, färgundersökningar och drönarflygning. Ankdammen är medlem i SPBA – Sveriges praktiserande byggnadsantikvarier, ICOMOS och FORUM för trädgårdshistorisk forskning samt besitter ett gediget kontaktnät inom branschen.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	3
Griftegården - bakgrund och nyttjande	4
Orientering.....	6
Arkitektur, upplevelse och anläggningens rörelse.....	7
Byggnader	9
Huvudbyggnaden.....	11
Expeditionsbyggnaden	20
Kaffestugan och personalbyggnaden.....	23
Garagebyggnader	26
Klockstapel	29
Plank	30
Teknik	32
Utveckling och framtida möjligheter	33
Generella åtgärdsbehov	34
Antikvariska rekommendationer.....	34
Bilagor.....	36
1. Undersökning av fuktskador i expeditonsbyggnaden maj 2015.....	36
2. Underlag för kostnadsuppskattning för renovering av byggnad för personal, servering och omklädning.....	36
3. Augerums griftegård – kaffestuga, personal och omklädning. Kostnadsuppskattning för renovering.....	36
4. Resultatredovisning av kemiska analyser – Griftegården.....	36
5. Resultatredovisning av kemiska analyser - Kaffestugan.....	36

Griftegården - bakgrund och nyttjande

Griftegården anlades 1973-1980 efter ritningar av landskapsarkitekten Per Friberg som en av hans stora helhetsanläggningar. Den anlades på det som tidigare var åkermark och lätt kuperad skog, och där det redan fanns bok och skogsek i de öppnare delarna. Platsens befintliga balans mellan öppna och slutna ytor påverkade den anläggning som Friberg ritade- både vad gäller landskapet, vegetationen och dess byggnader. Griftegården var ursprungligen byggd för att täcka upp för den förväntade platsbrist på begravningsplatser inne i Karlskrona, i en tid då bilen var flitigt använd och avståndet till Karlskrona inte ansågs som avgränsande.

Griftegårdens byggnader dimensionerades för att ha kapacitet för en stor mängd begravningar, kremeringar, besökare och en stor personalstyrka. Det återspeglas i rejält tilltagna ytor- både ute och inne. Den förväntade mängden begravningar nådde aldrig upp till de nivåer som griftegården anlades för, delvis på grund av en ökning av kremeringar och färre jordbegravningar. Mängden besökare blev lägre än förväntat och trycket på kapellen har minskat. Vissa rum har stängts av och en hel byggnadskropp, som ursprungligen uppfördes som expeditiönsbyggnad, har aldrig ens tagits i bruk.

När griftegården har funnits i över 40 år är det dags att se på den med uppmärksam blick och betänka var platsen är på väg. Trots den uteblivna aktiviteten har byggnadernas ytskikt stått sig relativt väl med tiden. Byggnaderna behöver inventeras, få målbilder formulerade och varierande åtgärder beskrivna. Med den grunden kan ett medvetet och långsiktigt underhåll planeras för anläggningens framtida utveckling.

Figur 1 - Den södra gångvägen mot griftegårdens huvudbyggnad i söder.

Griftegården är en plats som genom sin gestaltning och helhet har möjlighet att beröra besökaren. Anläggningen är en av Per Fribergs större verk och byggnaderna hyser höga arkitektoniska värden i variationen mellan öppna och stängda rum, medvetenhet om ljus och intimitet samt byggnadskropparnas samspel med vegetation och landskap. Byggnaderna har genomgående estetik och materialval- både exteriört och interiört, som sätter en speciell ton för byggnaderna och platsens helhetsupplevelse.

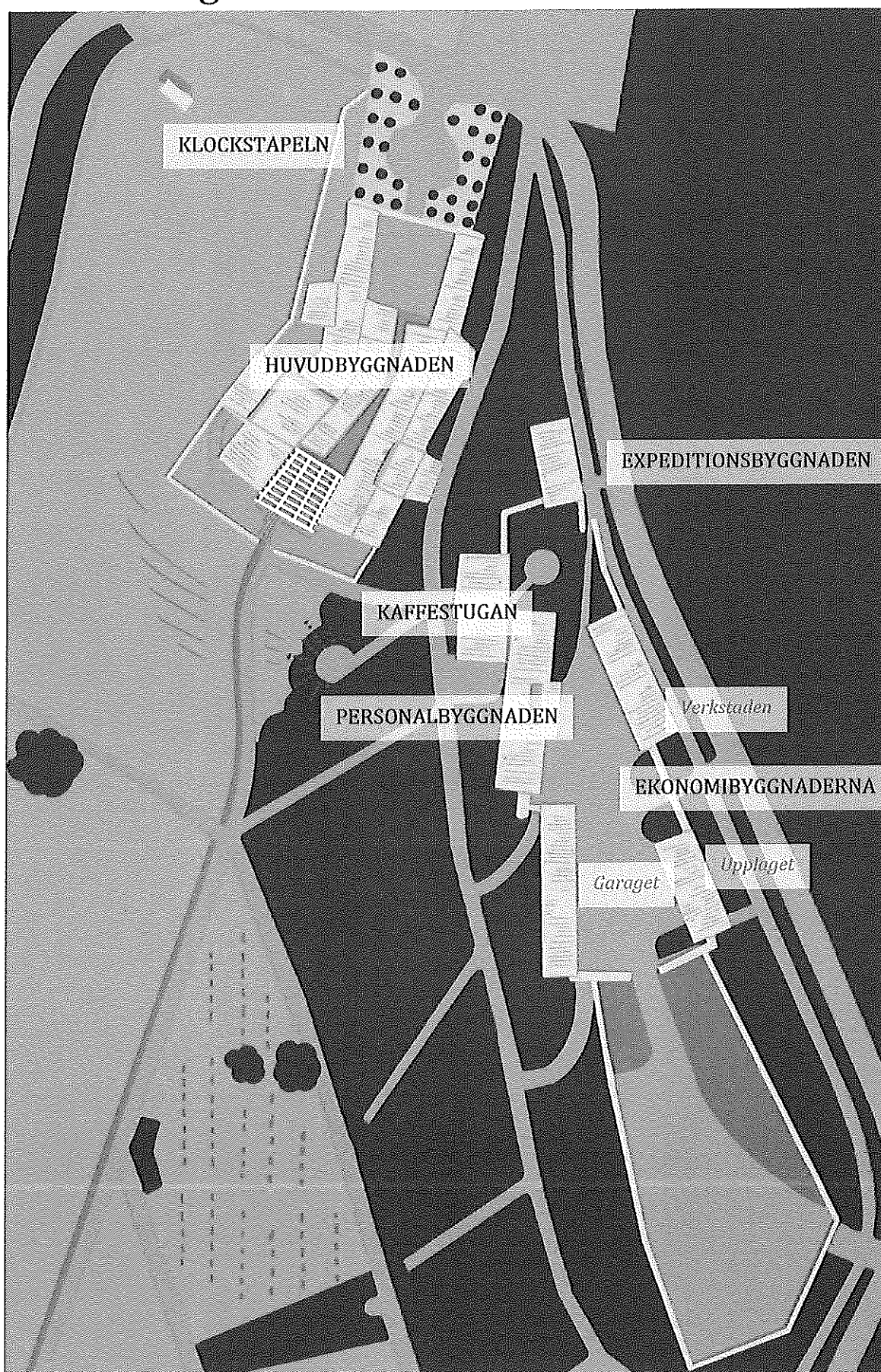
Inom Svenska kyrkan pågår ett intensivt arbete för att minska den egna klimatpåverkan och bidra till arbetet med att bromsa effekterna av klimatförändringarna. En färdplan för klimatet är framtagen och bland annat ska verksamheten vara klimatneutral år 2030. För att uppnå detta skall bland annat utsläppsminskningar göras och klimatarbetet skall integreras i kyrkans uppdrag.¹ Det är viktigt att ha detta i ryggen vid framtida planering av underhåll och förändringar samtidigt som anläggningens ursprung vårdas och värnas.

Figur 2 - Infarten i norr till personalparkeringen och ingången till huvudbyggnaden.

¹ (Svenska Kyrkans färdplan för klimatet, 2023)

Orientering

Figur 3 - Karta över byggnaderna på griftegården.

Arkitektur, upplevelse och anläggningens rörelse

Griftegården är en ovanlig helhetsanläggning då den är en av få begravningsplatser anlagda efter 1970-talet. Anläggningen är samtidigt tidstypisk då den innehåller en stor del av tidens arkitektoniska element och uttryck kopplat till kapell och krematorieanläggningar. Det var på den tiden vanligt med enplansbyggnader, två från varandra skilda kapellrum med separata entréer, enkelhet i alla delar och höga krav på konstnärlig kvalitet och möjlighet till utblickar.²

Friberg planerade griftegården efter flöden och rörelser genom anläggningen. Vid ankomsten till begravningsplatsen möts besökarens blick först av den högresta klockstapel som står friliggande på den gräsbeväxta marken precis innan huvudbyggnaden. En helig väg, *Via sacra*, leder kistan och de anhöriga genom byggnaderna vidare ut på begravningsplatsen. Från infarten i norr finns tre entréer till kapellkrematoriet. I mitten finns ett kistintag, bisättningsutrymmen, krematorium och personalutrymmen. De två kapellen ligger på vardera sida om huvudbyggnadens kärna och de öppna gångarna som leder upp till dem har dragit fördel av de två olika naturelement som de ligger intill. Bokens kapell, åt öster, drar stämningselement från den intilliggande skogen med äldre träd som sparats mellan byggnaderna. Gången är därmed naturligt mörkare och upplevs mer omsluten av grönska. Ekens kapell, som ligger på huvudbyggnadens västra sida, har en gång som vetter åt väster, där sikten utanför muren består av det öppna fält som går längs kyrkogårdens mitt och ned mot sydväst. Gången upplevs naturligt ljusare och öppnare.

Genomgående i byggnaderna är ljusintag och en medvetenhet av fönster, vilka vyer som erbjuds och spelet mellan öppna och stängda rum. Fler byggnader har fönster högt upp för ljusinsläpp både i fasaden och mellan rum. Det finns större fönsterpartier med ytor avsedda för växter - ännu ett sätt att sudda ut gränserna mellan de inre och yttre rummen i helhetsanläggningen.

När det kommer till förändringar av byggnaderna är det viktigt att förhålla sig till den ursprungliga arkitekturen, materialvalen och rumsligheten för att inte förvanska anläggningens höga arkitektoniska värden. Samtidigt kommer nya krav på energieffektivisering som bland annat kommer att påverka uppvärmningen av krematorieugnarna och hanteringen av spillvärme. Sedan anläggningens invigning har användandet av lokalerna minskat och ändrats vilket i sig påverkar upplevelsen av byggnaderna och det löpande underhållet. Det är viktigt i ett framtida utvecklingsarbete att ta fasta på att det var en helhetsanläggning där landskapet, vegetationen och byggnaderna samspelade. Detta kan bland annat upplevas genom byggnadernas låga höjd under de höga träden, att äldre bokar och ekar sparades emellan och tätt intill den nya bebyggelsen och de ursprungliga trädslagen ek och bok fick ge namn till de båda kapellen.

---

² (Sträng & Eriksson Green, 2018:39)

Figur 5 - Innanför entréerna i respektive byggnad byggdes en försänkning i golvet där planteringar anlades. Detta gröna inslag, tillsammans med det omgivande, bara träet skapar en välkomnande helhet genom samtliga byggnadskroppar.

Figur 4 - Gången mot Bokens kapell. Här kantas besökaren till vänster av den täta skogen. Gången är medvetet mörk för att ge upplevelsen av att vandra i mörker - för att sedan möta ljuset på den södra sidan.

Byggnader

Griftegården är en plats som genom sin gestaltning och helhet har möjlighet att beröra besökaren. Byggnaderna hyser höga arkitektoniska värden i variationen mellan öppna och stängda rum, medvetenhet om ljus och intimitet samt byggnadskropparnas samspel med vegetation och landskap. Griftegårdens arkitektur domineras av huvudbyggnaden, som hyser kapell och krematorieanläggning. Vid ankomsten till begravningsplatsen möts besökarens blick först av den högresta klockstapel som står friliggande på den gräsbeväxta marken precis innan huvudbyggnaden. Därefter finns även en kaffestuga för besökare vid begravingar, samt personal- och ekonomibyggnader. Längst söderut ligger en upplagsplats i anslutning till garagebyggnaderna. Denna upplagsplats länkas samman med övriga ekonomibyggnader genom ett högt plank.

Griftegårdens storslagna ambition märks framför allt på den mängd yta som personalen har till sitt förfogande, med fyra stora garagelängor och flertalet toaletter i varje byggnad.

Beskrivning av material och arkitektoniska karaktärsdrag

Byggnaderna har genomgående estetik och materialval- både exteriört och interiört. Denna genomgående estetik suddar ut hierarkin mellan anläggningens olika byggnader och sätter en speciell ton för byggnaderna och platsens helhetsupplevelse. Följande text beskriver just dessa gemensamma, karaktäriserande byggnadselement på Griftegården.

Fasader

Panelerna på samtliga byggnader är i princip uppbyggda på samma sätt med en stående finsågad underpanel 25x150 med en smalare lockbräda 25x100. Med undantag för högdelen på krematoriet är all panel oskarvad. Samma typ av panel har även använts till plank runt ekonomigården och till avgränsningen vid kistmottagningen. Panelen har från början behandlats med någon form av oljelasyr med en ljusgrå neutral kulör (ca NCSS-4000 N). Vid en senare ommålning med alkyd har kulören justerats till en något mörkare grå och med ett svagt blåstick (NCS 5502-B). Limträbalkar, stolpverk och underslag är målade med en vit täckfärg möjligen med ett svagt gulstick. Vid senare ommålning har färgen justerats med ett svagt blåstick också här med alkydbas. Panelen slutar en bit ovanför mark, och därifrån till mark är den gjutna grunden synlig med varierande höjd beroende på marknivån. Runt fönsterpartier går fasadpanelen endast upp till fönsternivå, därefter täcks fasaden runt fönstren av samma kopparplåt som dess omfattningar, se nästa rubrik "Fönster". Finns det utrymme så fortsätter panelen sedan ovanför fönsterpartierna.

Generellt är allt utvändigt trävirke i gott skick med få och mindre rötskador på paneler och limträbalkar.

Fönster

Byggnaderna karaktäriseras av en rad kvadratiska fönster precis under det övre taksprånget. Inte varje fönster är öppningsbart. På insidan har fönstren bågar och karmar av trä. På utsidan är fodret och omfattningen av kopparplåt. Därtill förekommer även långsmala fönster, indelade i två lufter där endast den övre luften är öppningsbar. Denna typ förekommer bland annat på expeditionsbyggnaden.

Större fönsterpartier förekommer också, där rader med kvadratiska fönsterlufter är grupperade lodrätt och vågrätt. Bågar och karmar är enhetliga, enbart antalet fönsterlufter varierar. Dessa återfinns på kaffestugan, personalbyggnaden och huvudbyggnaden, ofta utgör de ett nästan helt fönstertäckt väggparti.

Bleckplåt och dropplistor är i regel av kopparplåt, med undantag av sentida fönsterinsättningar i övergången mellan kaffestuga och personalrum, samt fönsterpartiet vid blomläggningsplatsen.

Dörrar

Ytterdörrarna är enkel- eller dubbeldörrar klädda utvändigt med vitmålad träpanel. Vanligtvis finns ursprungliga trycken och lås av mässing, men även modernare trycken och lås i stål förekommer. Insidorna är klädda med plywoodliknande skivor som kan vara vitmålade eller obehandlade.

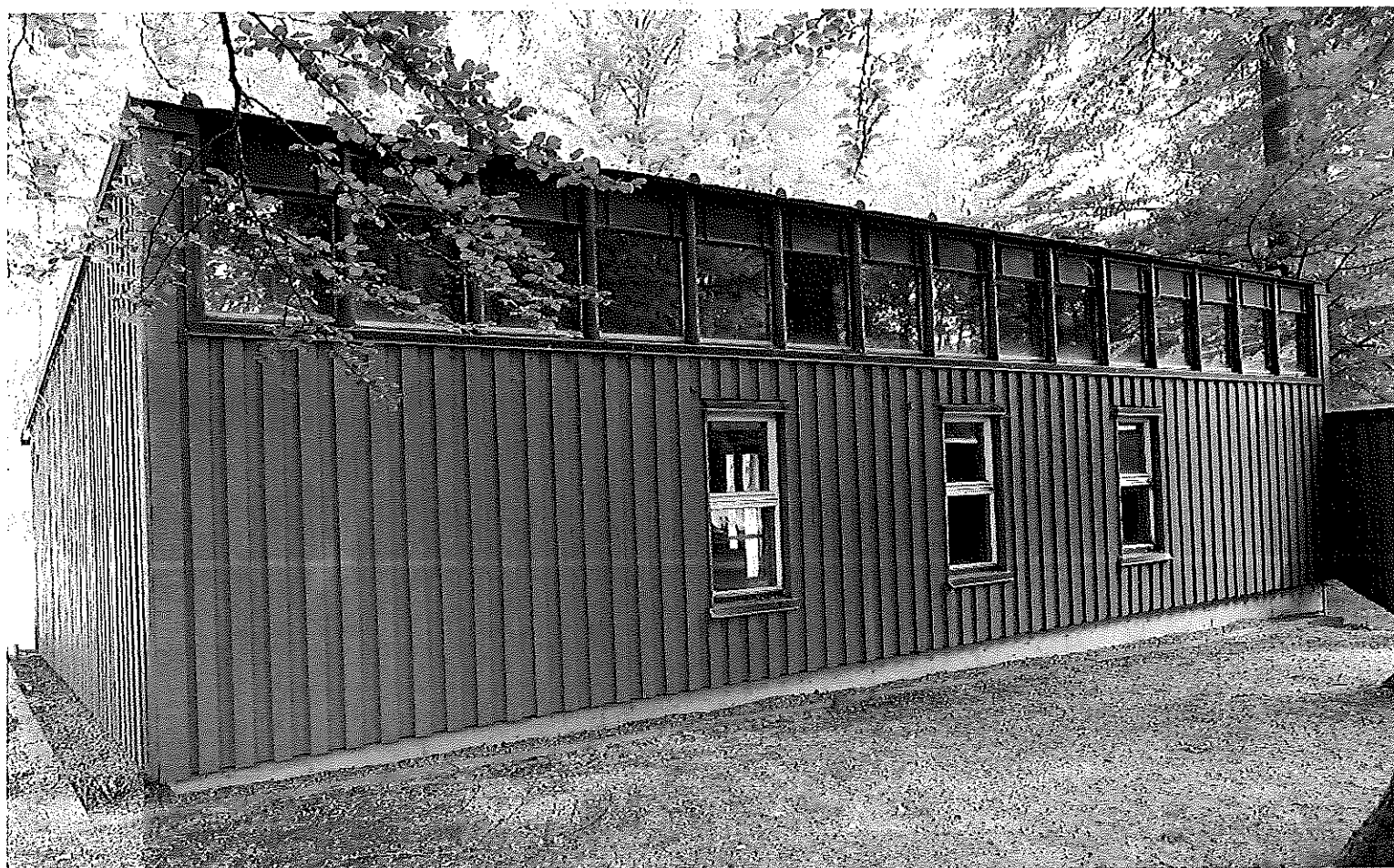
Tak

De flesta takfall är utformade som pulpettak. De utanpåliggande sparrarna/ribborna i takkonstruktionen täcks med en kraftig vulst med svept koppar. Taktäckningen på byggnaderna består växelvis av kopparskivor dels i slätt utförande och dels med en kraftig halvcirkelformad kupoltäckning ihopfalsad med en hög dubbelståndfals. Skivorna har en bredd på 400 mm. Vidnock och takfot har ett "lock" monterats med spik med omvik vid kant och tätningsmassa vid vulsten. Avvattning sker med hängrännor och stuprör. Takkonstruktionen och koppartäckningen får anses som helt unik med få motsvarigheter i landet.

Taken har få skador men visst läckage har noterats vid taknockarna och i anslutning till takfönster. Få bristningar och deformationer har noterats. Senare förstärkningar har monterats vid takfoten på några av takfallen. Hängrännor och stuprör delvis utbytta och deformerade.

Växtlighet inomhus

Entréerna karaktäriseras också av en försänkning intill entrédörrarna där det planterats eller förberetts för plantering av växter, med överhängande belysning. Dessa gröna inslag, eller förberedande för dem förekommer även på fler platser inomhus, så som i kapellen.

Figur 6 – Expeditionsbyggnaden i anläggningens nordöstra del.

Huvudbyggnaden

Huvudbyggnaden är den största byggnaden på anläggningen och hyser krematorieverksamheten, kapell, kontorslokaler, förvaring, toaletter, övernattningsrum med mera.

Beskrivning av nuläge

Vid ingången till krematoriets kontrollrum i syd finns glasväggar i fyra lufter. I norr finns en plankomgärdad parkeringsplats där även kistmottagning sker. En gjuten, frostfri platta har lagts till framför kistmottagningen för att underlätta för kistmottagning vintertid.

Ingången till kistmottagningen i norr består av en modern, vit garageport. Öster om denna finns en i ytterväggen integrerad dörr med mässingstrycke och -lås. En vitmålad pardörr till väster om garageporten i norr leder in till byggnaden från parkeringen. Den är utrustad med larm. I gången till Bokens kapell i öster finns en dubbeldörr som leder in till kapellet. Ytterligare en dörr i gången leder in till krematoriet. Intill glaspartiet mot kontoret finns en glasdörr med lås. Den har vita karmar och bågar samt foder i trä. I öst finns ytterligare en dörr.

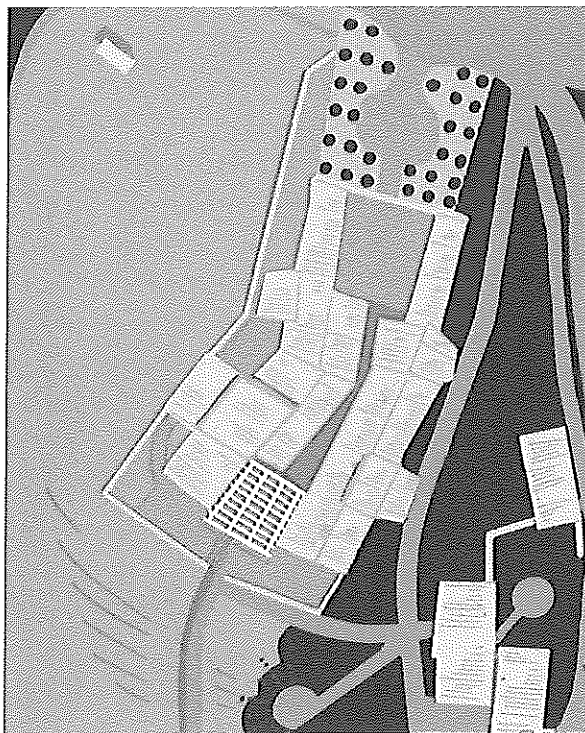
Fyra fönster finns i norr; två stora och två smalare. Endast de mindre är öppningsbara. I gången till Bokens kapell finns totalt 15 fönster, varav 7 av dessa har fönsterglas, övriga är förtäckta. Tre vågrätt avlånga fönster finns in till krematoriet. Två fönster i sydväst är täckta med vitmålade träribbor. I den centrala korridoren finns takfönster med snedställda fönsterglas.

Interiören karaktäriseras av de sågade träpaneler som klär väggar och tak, men på enstaka platser förekommer även andra väggmaterial. I vissa utrymmen, så som i förråd och teknikrum, är de klädda med vitmålade gipsskivor. I krematorierummet är väggarna putsade och målade i vitt och salviagrönt. Krematoriet har även nedpendlat, vitt akustiktak.

Innerdörrarna är i regel klädda med träskivor, men det förekommer även att de är klädda med samma panel som på väggarna. I de flesta fall är originaltrycken och lås av mässing kvar, i enstaka fall är dessa ersatta med moderna lås och trycken i stål.

Mellan de flesta rum, precis under taket, sitter tre eller fyra fönster som i trappstegsformation följer takets sneda lutning. De sitter i karmar av obehandlat trä och är inte öppningsbara. I vissa rum är en eller flera av dessa igensatta med plywoodskivor, i andra har man låtit ventilationsrör passera genom vissa lufter.

De flesta utrymmen har en golvtäckning av rödbrunt tegel. I vissa fall går teglet även upp som sockel på väggarna, exempelvis på toaletterna. I andra fall är sockeln av obehandlat trä, något som är mer vanligt i hallar och entréer. I vissa sekundära utrymmen finns dock

Figur 7 - Beskuren illustrerad karta över huvudbyggnaden.

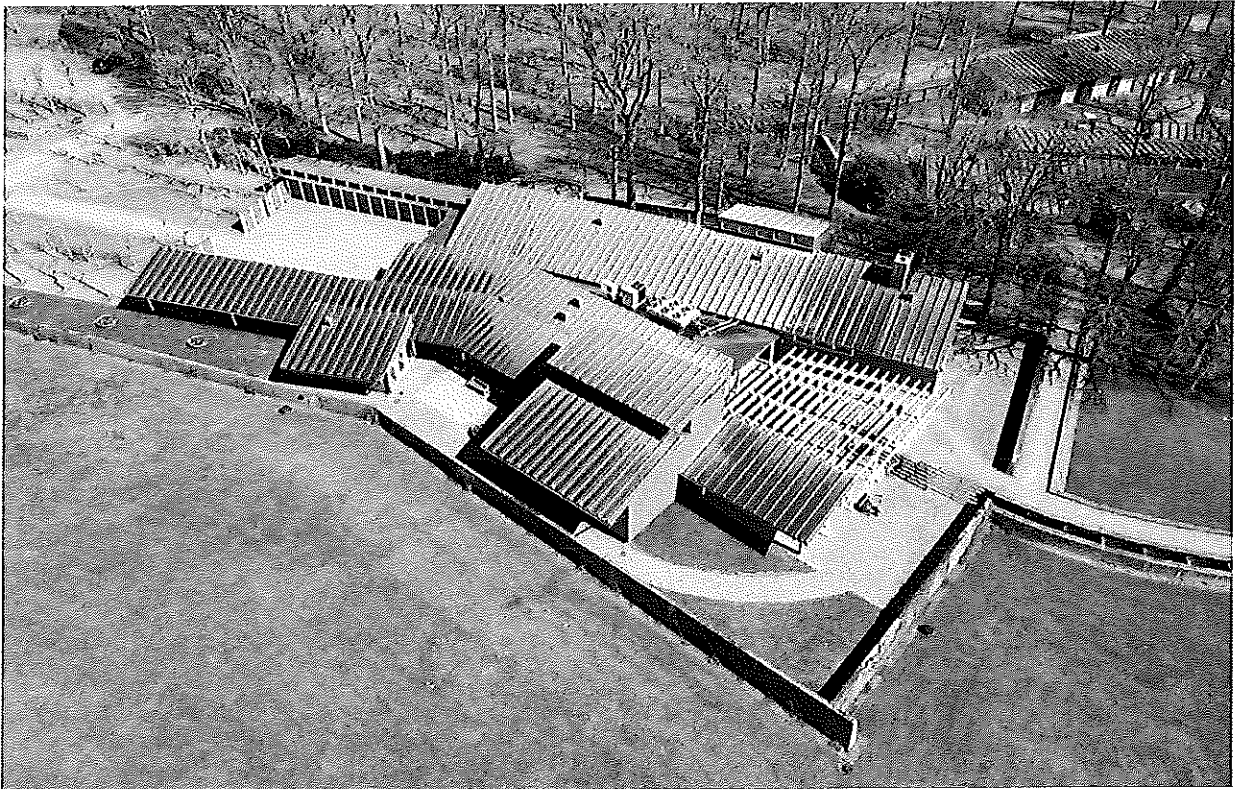
Bevarandevärde: Högt

Huvudbyggnaden hyser såväl krematorieverksamhet som kapell dit begravningsceremonier hålls. Här samspelar plats, material och form på ett unikt sätt som gör bevarandevärdet högt.

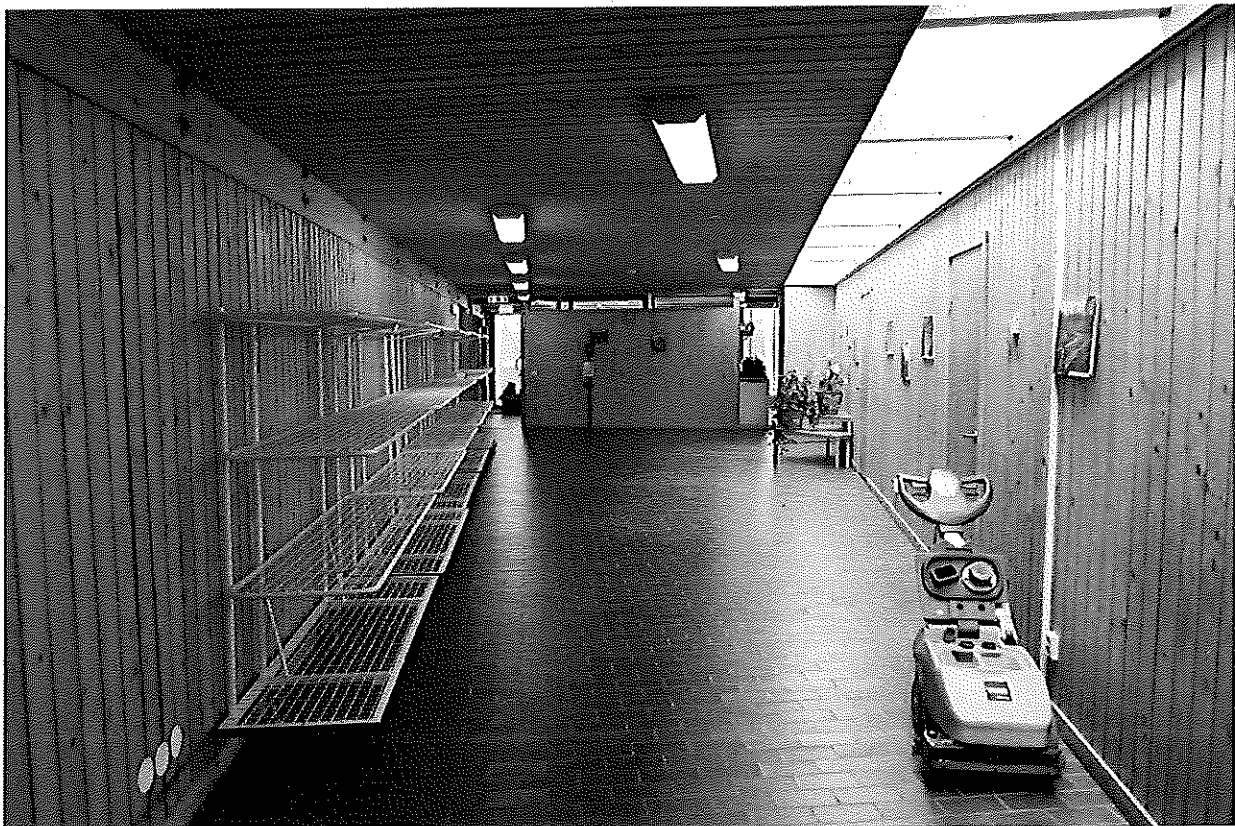

grönspräckliga linoleummattor, eller gråmålat, gjutet betonggolv. Kontrollrummet intill krematoriet har kvadratiska klinkerplattor i gråvitt.

ARBETSMATERIAL

Figur 9 - Drönarfoto på huvudbyggnaden, sett från nordväst.

Figur 8 - Mittenkorridoren i huvudbyggnaden. Bakom väggpartiet rakt fram finns kontrollrummet till krematoriet.

Skick och skador

Det finns ett något eftersatt underhåll angående rensning av mossor och växtlighet mellan markstenar samt lövfyllda stuprör och hängrännor. Trasiga eller saknade stuprör på grund av koparstölder förekommer också.

Generellt har fasaderna och i synnerhet fönsterkarmar och utskjutande undertak flagnande bemålning och är i stort behov av att målas om. Vid ett tidigare tillfälle har oförsiktig målning av fasaderna gjort att färg droppat ner på dörrar och dörrhandtag.

Rötskador förekommer på bland annat pergolan till Ekens kapell i syd och på den vitmålade panelen i östra fasaden, där även spruckna paneler som är i behov av att bytas ut förekommer.

Generellt sett är interiören i normalt skick. Det finns ett allmänt bruksslitage, så som fläckar och enstaka sprickor i golven, i synnerhet i krematoriedelen. Även sockeln är sliten på flera ställen i byggnaden och på väggarna har panelen på enstaka ställen en svart rand efter att hyllor på hjul dragits emot. Dörrarna upplevs också smutsiga och något slitna. Ett takfönster hade läckt in tidigare under året, men detta var vid inventeringstillfället åtgärdat, och generellt sett är fönsterna i okej skick, om än något slitna.

Funktionsmässigt är det i synnerhet toaletterna som är i behov av en uppdatering.

Figur 10 – Pergolan på blomläggningsplatsen i söder. Härifrån portar även vattnet ned från anläggningen. Pergolans mönster skulle skapa ett mönstrat skuggspel på marken.

Framtida utveckling och skötselaserpekter

Rötskadat trä ska bytas ut. I områden med större rötskador, så som på pergolan i syd, ska även fuktinträngning i träet undersökas och åtgärder skall utföras för att förlänga träribbornas livslängd. För att kunna återskapa det täta rutmönstret i pergolan bör det övervägas att utforma sekundärribborna i ett mindre röt känsligt alternativt material. När det gäller interiören behöver ytskikten en uppfräschning. Toaletterna har problem med droppande kranar och är i regel utdaterade och behöver uppdateras.

Inför framtida utveckling av huvudbyggnaden är det relevant att diskutera rum och ytor i huvudbyggnaden, hur de används och vilka användningsområden de hade kunnat ha. I dagsläget finns det en del oanvända utrymmen som skulle kunna komma till användning, samtidigt som krematorieverksamheten är i behov av att expandera. En god mängd förvaringsutrymmen ihop med att det finns ett gammalt, numera nedmonterat omklädningsrum som skulle kunna sättas i bruk igen, gör att huvudbyggnaden dessutom har god potential för en eventuell ökning av personalstyrka.

Huvudbyggnaden har en del potential, men det är också viktigt att tänka på den vision som arkitekten ursprungligen hade med den tänkta vägen besökaren ska ta. Siktlinjer genom fönster, flöde och gemensamma estetiska drag är några av de viktigaste punkterna att ta med i utvecklingsarbetet. Generellt rekommenderas det att alla nytillskott försöker följa den existerande arkitekturen i största möjliga mån, i synnerhet ur besökarens perspektiv.

Figur 11 – Krematorieugnen i huvudbyggnadens sydöstra del.

Ekens och Bokens Kapell

I direkt anslutning till huvudbyggnaden finns Bokens respektive Ekens kapell. Bokens kapell, som är något mindre, ligger åt öst och Ekens kapell ligger åt väst. I dagsläget är endast Ekens kapell i bruk.

Beskrivning av nuläge

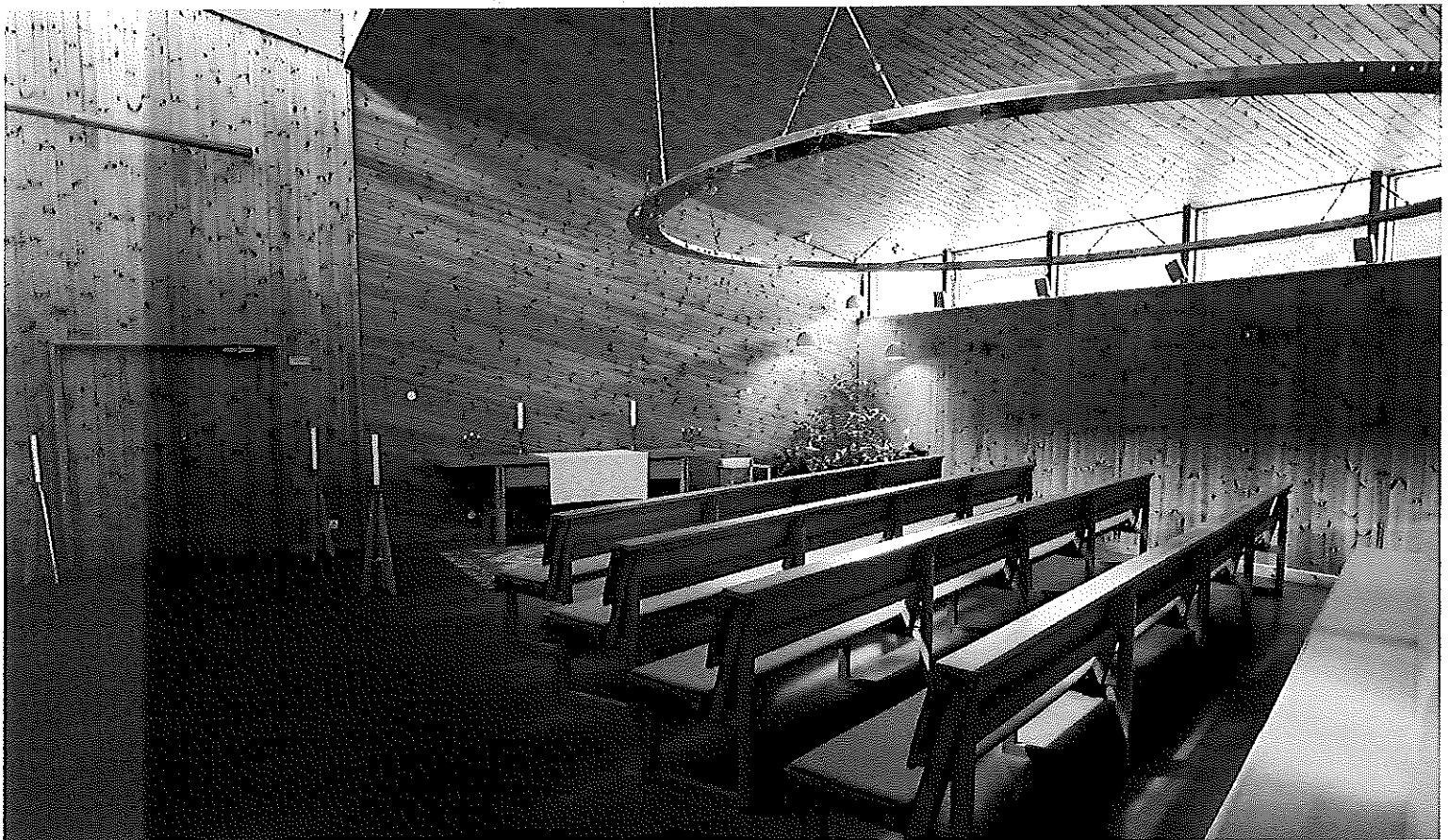
Pardörrarna i söder som leder in till kapellen från huvudbyggnaden är klädda med samma typ av panel som väggarna. 15 fönster finns på östra sidan in till Bokens Kapell medan sju fönster som vetter åt öst finns in till Ekens kapell.

Det som skiljer sig från övriga rum i huvudbyggnaden är att vägghpanelen i kapellen är hyvlade istället för sågade. Det är möjligt att taket har samma hyvlade yta som väggarna, detta gick dock inte att se vid en okulär besiktning från golvet. Kapellens golv täcks också av rektangulära stenplattor i varierande storlek.

I taken hänger i vardera kapell en stor, rund belysningsarmatur som dominerar intrycket. På väggarna hänger lampetter i mässing och i hörnen finns, eller finns förberett för, en planteringshörn med tre nedpendlade lampor ovanför.

Bevarandevärde: Högt

Kapellen har ett högt bevarandevärde, delvis på grund av dess användning som ceremonilokaler och dels för dess medvetna, arkitektoniska utformning.

Figur 12 – Ekens kapell, åt söder sett från ingången från huvudbyggnaden. Pardörrarna till vänster i bild leder ut till terrassen i söder.

Skick och skador

Kapellen har få skador. En av stolparna i gången till Bokens kapell har en skada. Oförsiktighet vid framförande av maskiner och övrigt har även orsakat en repa i fasaden på Ekens kapells norra väggyta. Bokens kapell har på grund av att det inte används börjat fungera som en ställplats för föremål som inte används.

Framtida utveckling och skötsel aspekter

Då endast ett av kapellen används i dagsläget och det andra börjat fungera som en samlingsplats, bör möjligtvis en diskussion lyftas huruvida Bokens kapell skulle kunna upplåtas för andra ändamål. En idé som tas upp i avsnittet *Utveckling och framtida möjligheter* är att nyttja Bokens kapell för installation av en ny krematorieugn som ett alternativ till att bygga en helt ny byggnad. Detta är motiverat med att byggnaden inte varit i bruk under lång tid och att det är den mest kostnads- och klimateffektiva lösningen.

Figur 13 – Bokens kapell, interiör sedd från ingången från huvudbyggnaden.

Väntrum

Till varje kapell hör var sitt väntrum, som är individuella byggnadskroppar som länkas samman med huvudbyggnaden genom det överhängande taket ovanför kapellgångarna.

Beskrivning av nuläge

Exteriören följer stilmässigt övriga byggnader, med ett eget plåttäckt pulpettak. Byggnaderna har tre stora fönster som vetter mot syd och går hela vägen ner till marken.

Interiört är vägg- och takpanelen hyvlad istället för sågad, som i kapellen. I byggnaderna finns även toaletter. Innerdörrarna består av enkeldörrar klädda med träskivor med slipade ytor.

Skick och skador

Väntrummen är båda i relativt gott skick, både interiört och exteriört. Det östra väntrummet till Bokens kapell används inte idag, och är därmed något smutsigare. Toaletten är även något äldre och inte tillgänglighetsanpassad.

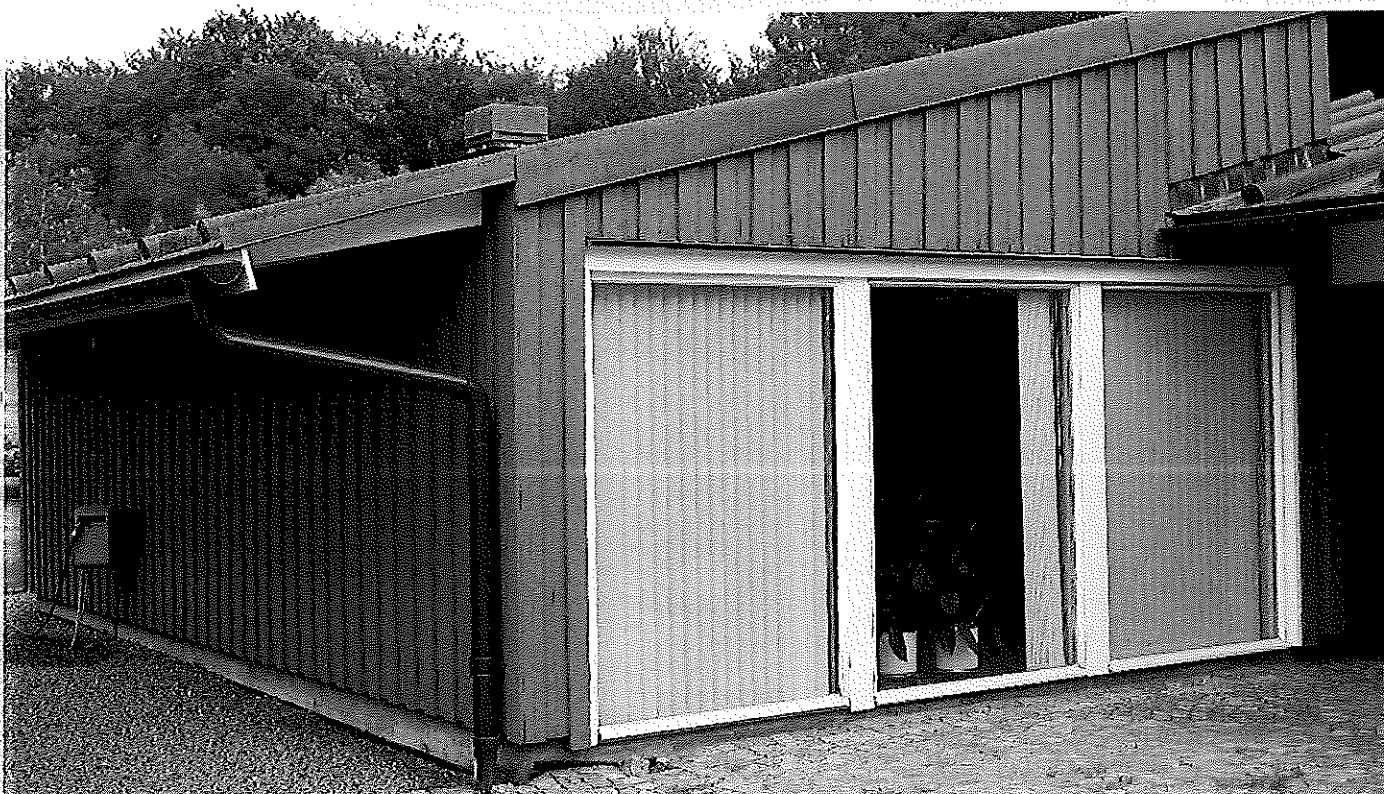
Det västra väntrummet, till Ekens kapell, används vid förrättningar, och har mer bruksslitage på ytskikt samt fläckar på golvet. Toaletten är delvis tillgänglighetsanpassad men har en droppande kran, med en hink undertill som måste tömmas manuellt.

Framtida utveckling och skötselaserpekter

Då väntrummet till Bokens kapell stått oanvänt under lång tid finns möjlighet att låta byggnaden nyttjas för andra ändamål, så som till ceremonier för urnsättning eller kontor. Viktigt är dock att man ser till att ta vara på de ytskikt som finns inne i byggnaden, att alla ombyggnationer görs reversibla och att framför allt exteriören får lov att förbli oförändrad.

Bevarandevärde: Högt

Väntrummen hör ihop med kapellen och har sin del i besökarens flöde genom anläggningen.

Figur 14 - Väntrummet till Ekens kapell sett från söder.

Figur 16 - Interiören av väntrummet till Bokens kapell.

Figur 15 - Interiören av väntrummet till Ekens kapell.

Expeditionsbyggnaden

Expeditionsbyggnaden uppfördes från början för administration, fullt utrustad med kontorsrum, toaletter, pentry och arkivmöjligheter. Byggnaden kom aldrig att tas i bruk och har därför fått fungera som förvaringsplats för arkivmaterial, ritningar och diverse. Insidan av byggnaden är uppdelad i entréhall, minihall, toaletter, arkivrum, kök samt två större rum.

Byggnaden huserar även huvudcentralen för el med separat ingång.

Beskrivning av nuläge

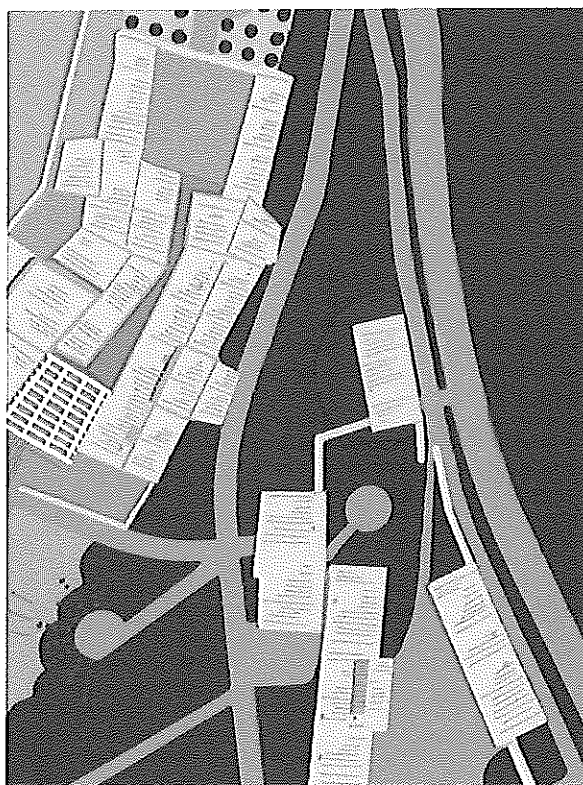
Entrédörrarna i expeditionsbyggnaden kantas av tre kvadratiska fönsterluster lodrätt på vardera sida. Dessa är ej öppningsbara och har samma utformning som övriga fönster.

Golven i köket, toaletterna och hallen är täckta av mörkt, rödbrunt tegel. I vissa fall går teglet även upp som sockel på väggarna. Interiören har samma karaktär som övriga byggnader, med sågad panel på väggar och tak. Väggar och tak i elcentralen är dock skivklädda och vitmålade.

Innerdörrarna är enkeldörrar klädda med träskivor. Originaltrycken och lås av mässing finns kvar. Skjutdörren mellan entrén och ett av de större rummen är täckt av plywood och skjuts in i ett mellanrum i väggen. I mellanväggarna finns fönster under innertaket.

Bevarandevärde: Högt

Väntrummen hör ihop med kapellen och har sin del i besökarens flöde genom anläggningen.

Figur 17 - Beskuren illustrerad karta som synliggör vart expeditionsbyggnaden ligger på anläggningen.

Figur 18 - Expeditionsbyggnadens framsida mot gången som löper längs anläggningens östra sida. Till vänster är ingången till själva expeditionsbyggnaden. Höger dörr utgör ingång till huvudcentralen för el.

Skick och skador

Expeditionsbyggnaden har en varierande grad av slitage som kommit upp av två anledningar: Normalt slitage av ytskikt, främst exteriört, och så det förfall som uppkommer då en byggnad står oanvänd under en längre tid. Fasadens norrsida har algpåväxt. Även här återfinns problemet med färgflagnig på fönsterna och på taksprångets undersida. På ett av fönsterna i väster är även en bleckplåt böjd. Rost förekommer på haspar och gångjärn.

Byggnaden genomgick 2015 en fuktundersökning då det förekommer en stark lukt inne i byggnaden (Se bilaga 1). Byggnaden har på grund av att den kallställts under längre tid, ihop med att den konstruktionsmässigt saknat fuktspärrar, haft problem med fukt och mögel i innerväggarna. Innan år 2015 utfördes en dränering som förbättrade fuktläget, men lukten har satt sig i panelerna och trämaterialet. Den hade även satt sig i jutemattan, som hade avlägsnats vid inventeringstillfället.

Interiört saknas skrapgaller i entrén och golvet upplevs smutsigt. I vissa rum är golvet endast en gjuten yta med limrester på, en rest från att jutemattan tagits bort. Golvlisten är också borttagen. En del av väggpanelen i arkivrummet är uppriven sedan fuktundersökningen gjordes. Mögelspår finns på skivväggarna och även köket har borttagna paneler i väggarna. Skjutdörren är svår att öppna och taklamporna i entrén är inte i bruk. I övrigt ligger överblivna möbler och lös isoleringsull i hallen.

Även i elcentralen är golvet sprucket och smutsigt, väggpaneler har slitage och fönsterna är övertäckta med svart plast, fasttejpade med silvertejp. Elcentralen kan dock ses som ett sekundärt utrymme och har därför lägre krav på estetik.

Framtida utveckling och skötselaserpekter

Byggnaden har undkommit rivning då en flytt av huvudcentralen för el bedömts vara för kostsam. Eftersom insidan i stort sett är oförändrad från tiden för dess tillkomst, då allt från radiatorer till takhängda lysrör finns kvar, är byggnaden en unik tidskapsel för begravningsplatsens anläggningstid. Idag ser man hellre att byggnaden tas vara på, och gärna finner nya syften för den, antingen inom griftegårdens verksamhet eller som uthyrningslokal till externa aktörer.

För att detta ska bli möjligt krävs vissa åtgärder. Byggnaden har bristfälligt underhåll och är i stort behov av modernisering. Då byggnadens insida haft problem med fukt, och att lukten efter detta sitter kvar i väggarna, har det lagts fram förslag på omfattande åtgärder. Dessa innebär rivning av innerväggsyllar, anläggande av nytt, ventilerat golv, byte av ventilationssystem samt byte av paneler alternativt spärrmålning av existerande paneler inomhus. Försvinner inte lukten trots detta skulle även utvändig panel, asfaboard och väggisolering rivas och ersättas med nytt material.

Expeditionsbyggnaden står och väger mellan ett behov av att tas i bruk och att samtidigt bevara originaldelar. Det är viktigt att tänka på att det som är bevarat riskerar att förstöras med tiden om byggnaden inte kommer i bruk och rustas upp. Därmed skulle det vara möjligt att göra större förändringar som påverkar vissa arkitektoniska värden. Det är dock viktigt att samtliga förändringar skall diskuteras med antikvarie och länsstyrelsen på förhand.

Samtliga ritningar som finns i det lilla "arkivrummet" ska också flyttas till en bättre lämpad plats.

Figur 20 – Interiören till elcentralen i byggnadens norra del.

Figur 21 – Inredningen till det som skulle vara köksdelen i expeditionbyggnaden.

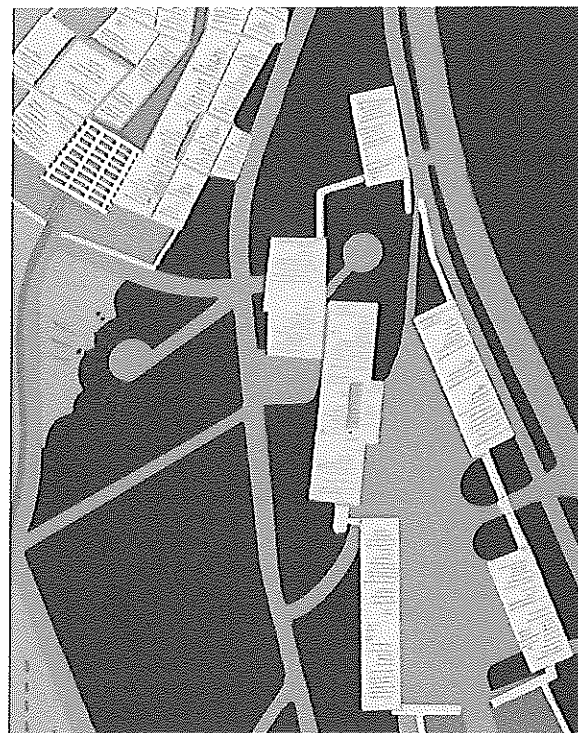
Kaffestugan och personalbyggnaden

Kaffestugan och personalbyggnaden är egentligen två byggnader som kopplas samman med en passage. I kaffestugan hålls begravningskaffe och den fungerar som en officiell samlingsplats. Dit hör utrymmena entréhall/kapprum, en toalett med ingång utifrån, en tillgänglighetsanpassad toalett, allrum, kök, kökstolett samt ett förrådsrum i norr.

Personalbyggnaden hyser ett glasat entréparti, två omklädningsrum med varsitt duschrum, bastu, toaletter, kapprum, förråd, tvättstuga, fikarum, kök, två teknikrum, samt en mindre matsal. Matsalen kan användas av både personal och besökare och avskiljes från personalavdelningen med en skjutdörr.

Beskrivning av nuläge

Entrépartiet till personalbyggnaden består av en utskjutande byggnadskropp där fasaden består av tre rutor höga fönsterpartier med två öppningsbara dörrar. Markbeläggningen består av fogad gatsten.

Figur 22 – Kaffestugan och personalbyggnaden är markerade på en beskuren del av kartan.

Till kaffestugan finns en tillgänglighetsanpassad dörr med automatiserad öppningsmekanism, där ett vitt panelparti kan öppnas upp för att bredda öppningen. På taket till kaffestugan finns en liten solcellspanel monterad.

Innerdörrarna består i regel av enkeldörrar klädda med träskivor. I de flesta fall är originaltrycken och lås av mässing kvar, i enstaka fall är de ersatta med moderna lås och trycken i stål. På enstaka dörrar är även träskivorna vitmålade. Skjutdörren mellan personalens fikarum och allrummet är klädd i sågad furupanel liksom väggarna, och sitter i metallskenor längs matsalens vägg. En massiv trädörr finns mellan personalbyggnaden och kaffestugan.

Golven är för det mesta i samma rödbruna tegel som i huvudbyggnaden, med sockel av antingen tegel eller obehandlat trä. Men även grönt linoleumgolv eller plastgolv förekommer i omklädningsrummen, i personalens fikarum samt i kaffestugans allrum. Duscharna har gult eller rosa klinker. I tvättstugan finns även ett blågrått klinkergolv under tvättmaskinerna.

Liksom övriga byggnader är de flesta väggar av sågad furupanel. Duschrummen har vitmålade, skivklädda väggar upp till fönsternivå. I själva duscharna är väggarna vitkalkade med blå bård. Vita, skivklädda väggar förekommer även i teknikrummet. Vita och grå kakelplattor sitter ovanför tvättmaskinen i tvättstugan. Stänkskydd ovanför handfat och vaskar förekommer i form av vita pappskivor eller vitt kakel. Vitmålad vävtapet klär väggarna i personalbyggnadens kök. I väggarna mellan rummen finns även innerfönster precis under innertaket.

Kulturvärde: Högt/Medel

Kaffestugan har ett högre kulturhistoriskt bevarandevärde än personalbyggnaden, på grund av att personalbyggnaden behöver ha utrymme att anpassas funktionellt för att uppfylla sitt syfte.

Skick och skador

Exteriört finns rötskador och färgflagning på fönster och fasadpaneler. Byggnaderna är på sikt i stort behov av renskrapning och ommålning med färg som inte håller inne fukt mot träet på samtliga ytskikt. Man bör också hålla uppsikt över trä som är i direktkontakt med marken, då de är utsatta för stående fukt. I övrigt är slitaget normalt.

Interiört finns problem så som droppande kranar, hål i väggen i bastu, stora repor på väggen där skjutdörren fått skrapa emot samt varierande grad av slitage på dörrar, fönster och vissa ytskikt. Missfärgningar förekommer på pappen ovanför handfaten på toaletterna. I synnerhet fönster är i behov av uppfräschning då det bland annat finns torrsprickor i fönsterna i personalbyggnadens allrum. I stort rör det sig om bruksslitage under en längre tid.

Liksom i expeditiionsbyggnaden har kaffestugan och personalbyggnaden problem med dålig lukt. En undersökning av orsaken till lukten gjordes 2018 och finns som Bilaga 2.

Framtida utveckling och skötsel aspekter

Då kaffestugan används av besökande är det av hög vikt att byggnaden både exteriört och interiört håller en hög standard. Detta innebär att uttjänt material så som rötskadade paneler, trasiga möbler och belysningsarmaturer, byts ut. Allt nytillkommet material ska följa den existerande arkitekturen och estetiken.

Teknikrummet i personalbyggnaden är ett av de utrymmen som har en större mängd slitage på väggar, tak och golv. Så länge som slitaget inte riskerar att leda till konsekvenser som kan påverka användningen av rummet eller byggnadens struktur (så som vattenläckage, konstruktionspåverkan etc.) är utrymmet sekundärt och en högre mängd slitage kan därför tolereras.

Luktproblematiken i personalbyggnaden beror på en kombination av hög fuktighet, avsaknad av fuktspärr och ett äldre impregneringsmedel som avger kloranisoler (detaljerad beskrivning finns i bilaga 2). För att få bukt med problemet måste byte av bland annat väggmaterial ske. Det viktigaste att tänka på är att personalbyggnadens yttre estetik fortsatt måste smälta in med övriga byggnader. Nyttillskott skall utföras så att fasaden inte avviker från övriga i textur eller färg. Interiört är personalbyggnaden främst till för personal och är stängd för besökare. Detta gör att fler åtgärder som avviker från den grundläggande estetiken kan tillåtas, men i största möjliga mån ska originalutseendet på ytskikt bibehållas.

Matsalsdelen i personalbyggnaden används idag inte på grund av att det inte är ljudisolerat mellan personalens fikarum och salen. Utrymmet skulle istället kunna öppnas för andra alternativa användningsområden i framtiden. Kaffestugans kök används idag främst av cateringfirmor. Det är i behov av uppdatering av framför allt vitvaror.

Figur 25 - Interiören av kaffestugans stora sal.

Figur 24 - Huvudingången till kaffestugan. Dörren till vänster är tillgänglighetsanpassad. Dörren till vänster leder till en toalett.

Garagebyggnader

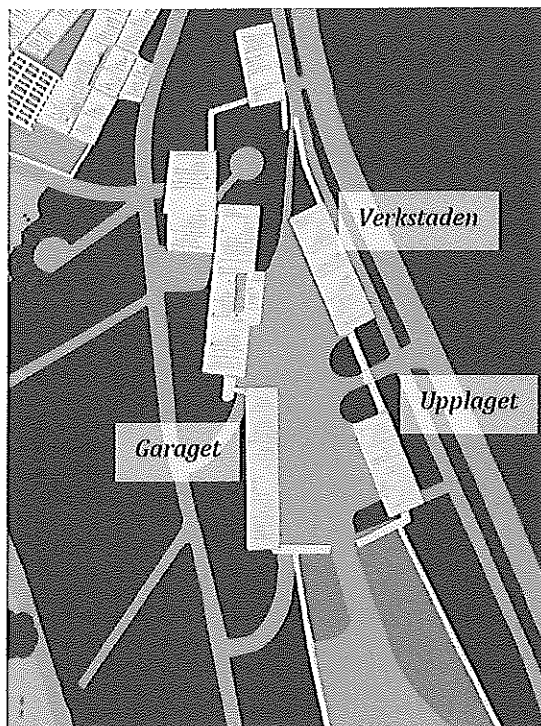
Garagelängorna används som upplag, maskingarage, maskintvätt och verkstad. Byggnaderna är viktiga i skötseln av begravningsplatsen och används flitigt.

I byggnaderna finns toaletter, elcentral, verkstad, garage samt maskin- och biltvätt, maskinförråd och förråd för föremål till gravsättningar. I upplagets södra ände finns även två toaletter som nås utifrån, samt ett förrådsrum, som hålls låsta eftersom de inte är i bruk.

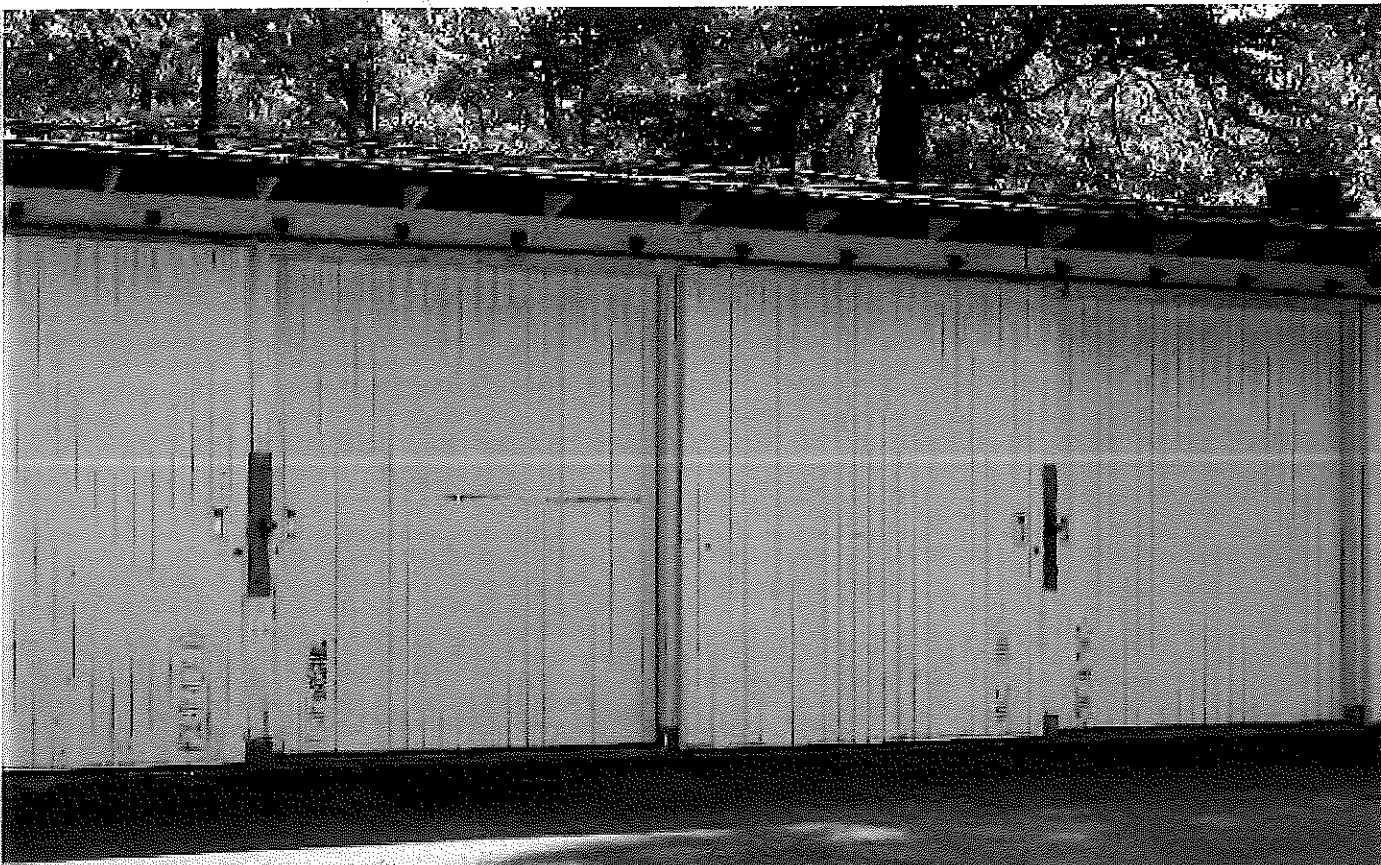
Beskrivning av nuläge

Garagelängornas golv är av gjuten betong, på vissa ställen ytbehandlad och med avloppsgaller i enstaka rum. I regel är innertak och väggar även här klädda med samma typ av sågad furupanel som karaktäriserar resten av byggnaderna. I verkstaden är taket klätt med vitmålade skivor. I två av garagelängorna finns även brunsvarta träskivor uppspikade ca. 120 cm på väggarna. I verkstaden finns två rum där väggarna är vävklädda eller täckta med skivor och målade vita. Enkeldörrar klädda med omålad eller vitmålade träskivor leder in mellan utrymmena. Mellan rummen finns innerfönster under taken i väggarna.

Tre mindre, kvadratiska fönster finns på södra sidan om upplaget i jämnhöjd med dörrarnas övre del med texturerade glastrutor. Garagelängorna har både ursprungliga garageportar och moderna. De ursprungliga garageportarna är täckta med vitmålad panel och är skjutbara. De moderna är av plåt och rullas upp på skenor i taket.

Figur 26 – Illustrerad karta över begravningsplatsen där garagebyggnaderna är ifyllda med färg.

Skick och skador

Garagelängorna har främst bruksslitage. Exteriört finns slitna och rötskadade paneler, ytskikt på bland annat dörrar som har tecken på slitage samt borstlisten som börjar bli dålig på sina håll och partiellt faller av. Maskiner som gått emot fasaden har också orsakat skador i panelen.

Kulturvärde: Medel

Garagebyggnaderna är välbyggda och knyts i sin estetik samman med övriga byggnader på anläggningen. Dock är deras främsta funktion att underlätta skötsel och bruk av anläggningen för personalen, vilket kan innebära att vissa förändringar kan bedömas överväga eventuella bevarandevärden.

Interiört är det viktigt att all belysning fungerar som den ska ur arbetsmiljösynpunkt. Delar av byggnaderna har moderniserats och vissa garageportar har bytts ut mot nya.

Framtida utveckling och skötselaserpekter

Garagelängorna är sekundära utrymmen som främst används av personalen i det praktiska arbetet med begravningsplatsen. Det är därför högre prioritet på arbetsmiljö och att byggnaderna fyller de funktioner de är till för i första hand, och de estetiska värdena, framför allt på insidan, kommer i andra hand. Det är dock fortfarande viktigt att byggnadernas yttre estetik bevaras; Trots att de ligger på ett område omgärdat av plank är det viktigt att förändringar inte stör det helhetsintryck som de ger besökare utanför på gångarna.

Rötskadat trä skall bytas ut mot nytt och målas om. Alla utrymmen skall också ha fullgod belysning. Eventuella förändringar ska ske eftertänksamt med byggnadernas bidragande till den arkitektoniska helheten i fokus.

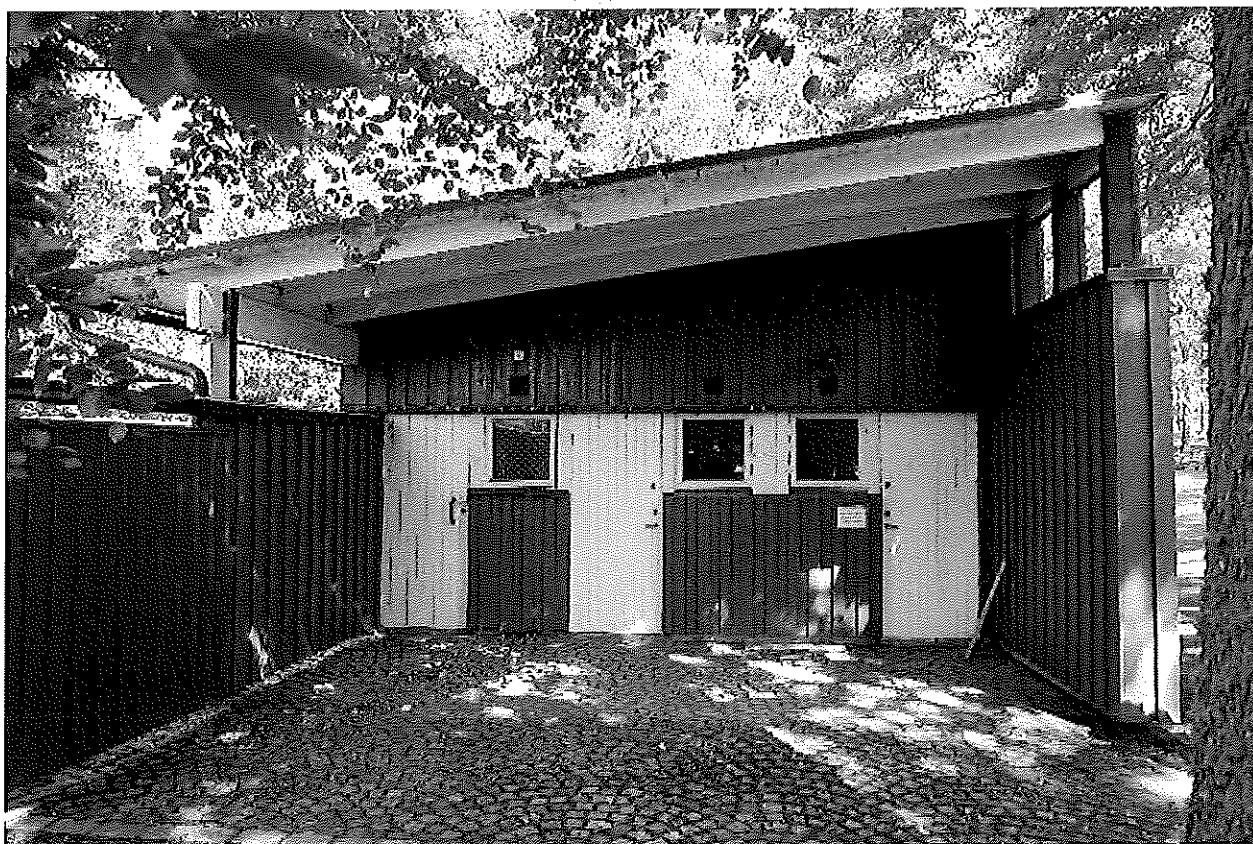
Personalen rapporterar om brist på plats för maskinerna i byggnaderna. En uppstrukturering och rensning av interiörerna rekommenderas, vilket skulle kunna frigöra något mer yta inomhus. Utöver detta kan en carport med fördel byggas, förslagsvis på upplagsytans sydligaste del, där det finns plats.

Figur 28 – Drönarfoto över ekonomiområdet med garagebyggnaderna.

Figur 30 – Drönarfoto över ekonomiområdets södra del med upplaget synligt i bild. Till vänster syns den sydligaste byggnaden, upplaget.

Figur 29 – Dörrarna in till de låsta toaletterna och förrådet i upplagets södra ände.

Klockstapel

Beskrivning av nuläge

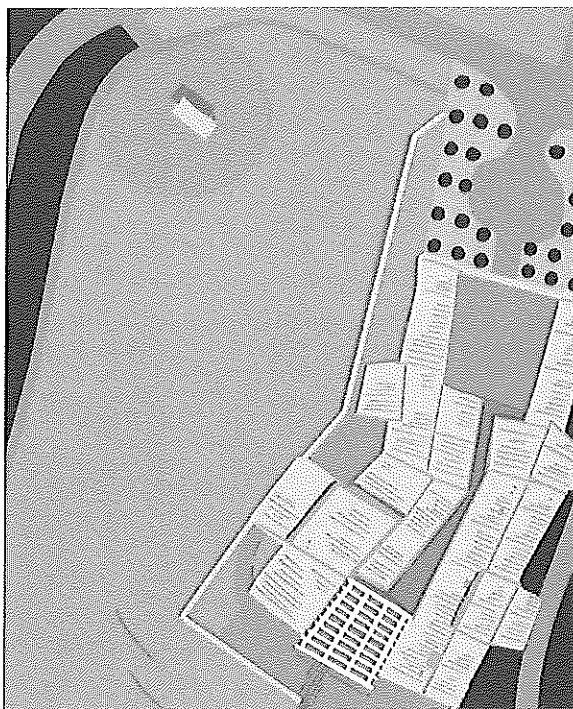
Klockstapeln består av en vitmålad träställning, som hålls samman av krysslagda stål vajrar. Ställningen håller uppe två klockor som hänger på olika höjd, täckta av plåtklätt pulpettak i samma stil som övriga byggnader.

Skick och skador

Klockstapeln upplevs vara i relativt gott skick med undantag för att de bärande träpelarna, som står i metallstöd, inte har haft fullgod avrinningsförmåga från sagda metallstöd och därmed utsatts för röta.

Framtida utveckling och skötselaserpekter

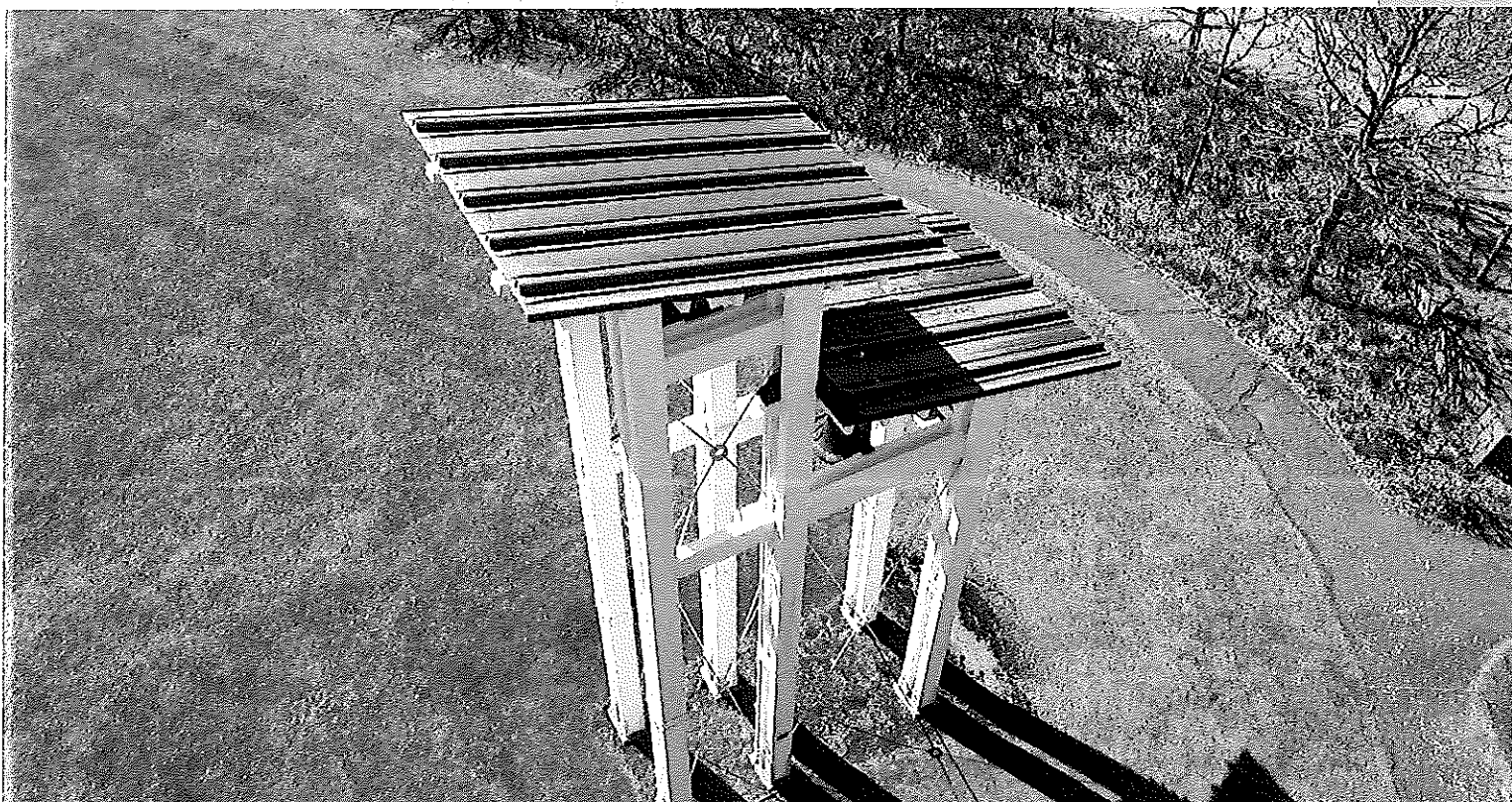
Rötan i ställningens bas bör åtgärdas snarast möjligt, så att det inte påverkar byggnadens strukturella förmåga allt för mycket. I övrigt finns det lite möjligheter för utveckling, mer än att bevarandeåtgärder skall sättas in vid behov.

Figur 31 - Illustrerad karta över anläggningen med platsen för klockstapeln i färg. Till höger i bild syns huvudbyggnaden för referens.

Kulturvärde: Högt

Klockstapeln är en av de första arkitektoniska strukturer som möter besökaren, och dess imponerande höjd och estetik innehar höga värden.

Figur 32 - Drönarfoto av klockstapeln norrifrån.

Plank

Beskrivning av nuläge

Samma typ av panel som finns beskriven till fasaderna har även använts till plank runt ekonomigården och till avgränsningen vid kistmottagningen. Planket står på "kubbar" av vitmålat trä med metallfästen runt om och kröns av kopparplåt.

Skick och skador

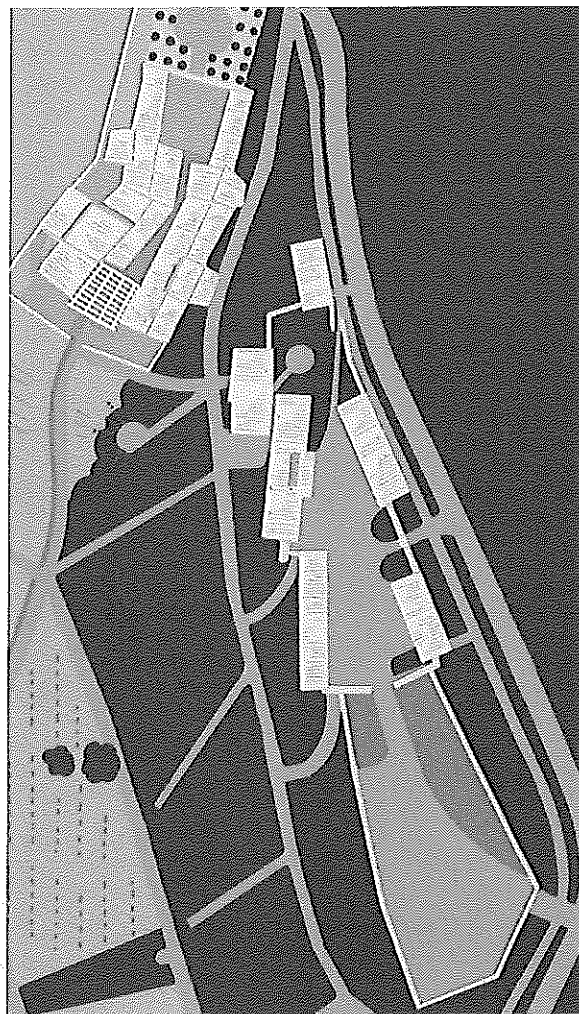
Generellt är allt utvändigt trävirke i gott skick med få och mindre rötskador på paneler och limträbalkar.

Plank i norr: Grind saknas till personalparkeringen. Sprickor och röta i nederkant på vissa plank. Färgflagnings och rötskador finns på vissa av de tjockare, vita stolparnas nederkanter.

Färgen flagnar något på grindarna i väst och dessa kan även vara känsliga för rötangrepp.

Framtida utveckling och skötselaserpekter

Vid byte av skadad panel bör hela panelbrädan bytas för att undvika skarvar. Vid ommålning bör det strävas efter en neutral grå utan inblandning av kulör. För planket runt ekonomigården som har flest skador, både mekaniska och rötskador, kan man överväga en helt ny behandling med vitriolbehandlat trä.

Figur 33 – Illustrerad karta över hela anläggningen. Sträckorna med plank är markerade i ljusblått.

Figur 34 - Planket som omgärdar parkeringen på huvudbyggnadens norra sida. Till höger skymtar gången till Ekens kapell.

Figur 36 – Planket runt upplagsplatsen i söder. Runt omkring har buskage och annat grönt börja växa upp, och på vissa platser står växtligheten för nära.

Figur 35 – Planket som löper från Bokens kapells väntrum (syns till vänster i bild) ner mot söder. Här står det på en gjuten cementsockel.

Teknik

El

Huvudcentralen för el finns i expeditiionsbyggnaden. Elsystemet är föråldrat och bör bytas ut inom en snar framtid. I regel ska elanläggningar uppdateras vart 40:e år, vilket är den ungefärliga åldern på det system som finns idag. I övrigt sker en årlig rondering då alla centraler kontrolleras, och hittills har inga problem upptäckts.

Elkostnaderna för anläggningen är höga då de flesta utrymmen har direktverkande el som uppvärmning. I den närliggande framtiden kommer dessutom elpriserna troligtvis att öka. Ideer har därför uppkommit om att bland annat kunna återanvända spillvärmen från krematoriet till att komplettera uppvärmningen av anläggningen. Detta kretsloppsbaseade tänk hade bidragit till att minska driftskostnaderna samt att göra Augerums griftegård mer självförsörjande.

En annan alternativ källa till el som diskuteras mer i Del 1 av utvecklingsplanen är anläggandet av en solcellspark på en av ytorna på griftegårdens mark som idag står tomma. En sådan åtgärd hade medfört liknande fördelar gällande kostnadseffektivitet och självhushållning med el som föregående förslag gällande uppvärmning. En ekonomisk minskning i drift hade möjliggjort att pengar lades på att förvalta och utveckla verksamheten ytterligare, se utvecklingsmöjligheterna för expeditiionsbyggnaden.

Vatten och avlopp

Anläggningen är ansluten till kommunalt vatten och avlopp. I dagsläget upplevs inga problem med systemet. En dränering av byggnaderna utfördes på 90-talet och bidrog till den singelkant som numera kantar markytan längs byggnadernas fasader på flera ställen.

Ventilation

Ventilationen fungerar inte som den ska och behöver bytas ut i sin helhet. I dagsläget uppger personal att det enbart är i krematoriet systemet egentligen fungerar fullgott. Särskilt kaffestugan/personalbyggnaden och expeditiionsbyggnaden har störst problem då de har problem med fuktluft och klor.

Utveckling och framtida möjligheter

Det främsta problemet på griftegården när det gäller byggnaderna är att det är en plats som dimensionerats för att hysa 25 arbetande i personalstyrkan. I dagsläget handlar det om totalt sex personer som ansvarar för skötseln av hela anläggningen. Även det svikande besöksantalet gör att det blir svårt att motivera en större aktivitet.

Samtidigt har anläggningen till stor del stått oförändrad sedan den byggdes. De utrymmen som inte kom i bruk, eller som slutat brukas, har bevarats på så sätt att de inte rivits, utsatts för kraftiga ombyggnader eller på andra sätt stört den ursprungliga estetiken och arkitektens vision. Detta gör att griftegårdens byggnader idag hyser stor utvecklingspotential att kunna bli en vacker, tilldragande arbets- och besöksplats.

Kostnad och Klimat

Ihop med Svenska kyrkans klimatarbete har förvaltningen även planer på att minska den löpande kostnaden av anläggningen på sikt. Detta skulle i så fall kunna ske på flera sätt:

- Ett samarbete mellan trädgårdsutbildningar kan öka flödet av människor till griftegården, samtidigt som utbildningar och praktiska moment skulle kunna ge byggnader som kaffestugan och expeditiionsbyggnaden nya syften.
- Växthus skulle kunna anläggas på oanvända delar av upplaget söder om garagebyggnaderna, vilket på sikt skulle kunna hjälpa till att göra kyrkogårdsförvaltningen i Karlskrona självförsörjande på blommor och växter.
- Spillvärmen från krematoriet kan tas tillvara på, vilket skulle spara in stora kostnader på uppvärmning av byggnaderna, något som dessutom kan minska anläggningens elförbrukning.

Ny krematorieanläggning

Trycket på krematorieverksamheten har med åren ökat, och personalen uppger idag att det handlar om en verksamhet som är igång nästan dygnet runt. I dagsläget sker ungefär 1400 kremationer per år, när den siffran egentligen bör ligga på närmare 800–900 kremationer per år. Den kremationsugn som finns idag har genomgått uppgraderingar och ombyggnader för att klara närmaste tre-fyra åren, men det står klart att det finns ett behov av ytterligare en krematorieugn på anläggningen.

En ny krematorieugn innefattar oundvikligen stora åtgärder på byggnaderna. Det finns idag förslag som innefattar både en expansion i form av uppförande av nya byggnader, samt förslag som fokuserar mer på att använda de utrymmen som idag inte används, eller har använts på lång tid, så som Bokens kapell. I denna fråga ställs två scenarion mot varandra som påverkar olika värden.

Det första handlar om att med en nyuppförd byggnad påverkas intrycket av hela anläggningen utifrån. Det blir ett ingrepp på Per Fribergs vision där alla byggnader idag samspelar med varandra. I detta fall krävs en noggrann studie av sagda vision för att undvika att helhetsintrycket förstörs för den som kommer till platsen och upplever byggnaderna utifrån.

Det andra scenariot, där man istället satsar på en ombyggnad av utrymmen som idag inte används, innebär en mindre påverkan på det yttre intrycket av anläggningen, men däremot att insidan och det som redan är byggt påverkas desto mer. Här finns argument om att det handlar om utrymmen som få idag ser som det är, men faktum kvarstår att det kommer försvinna värdefulla ytskikt och en inre helhetsupplevelse. I detta fall krävs en noggrann dokumentation

av material och strukturer, för att kunna bevara så mycket kunskap om de rum som förändras som möjligt för framtiden.

Det är viktigt att notera att inget av dessa alternativ kommer att vara genomförbara utan iblandning av det andra. Det handlar snarare om balanser däremellan och vad som påverkar de kulturhistoriska värdena mest. Det är viktigt att ha med hur arbetsmiljön påverkas av de olika möjliga förändringarna i ett tidigt planeringsstadium och framför allt se till att det tekniska balanseras med det arkitektoniska.

Generella åtgärdsbehov

Exteriören är idag målad med en färgtyp som stänger in fukt mot träet och riskerar att orsaka rötskador. På sikt kan det innebära att mer träplank måste bytas ut än vad som egentligen var nödvändigt. En diskussion kan med fördel föras där alternativa lösningar diskuteras. En möjlighet skulle kunna vara att byta ut samtliga träpaneler mot ett naturligt, gråtonat träslag. Vid byte av skadad panel bör hela panelbrädan bytas för att undvika skarvar. Vid ommålning bör det strävas efter en neutral grå utan inblandning av kulör. Ytskikt skall underhållas med intervaller om 5-10 år.

En underhållsrutin behöver upprättas och läggas till i ett löpande, regelbundet schema, där man regelbundet sköter rensning av stuprör, borttagning av växtlighet i mark och allmän kontroll av tak och utrymmen exteriört samt interiört.

Ommålning av fönster och dörrkarmar ska också ske inom en snar framtid. Det är även viktigt att se till att trä står i direktkontakt med mark, samt att avrinning har rätt lutning och kan motverka stående vatten i kontakt med träet.

Antikvariska rekommendationer

Den viktigaste delen i fråga om eventuella utbyggnader är att arkitektens vision om besökarens upplevelse av platsen inte störs. Exteriörer skall följa en enhetlig estetik och smälta samman med övriga byggnader. Interiört skall så mycket som möjligt av ytskikten bevaras till största möjliga mån, samt nytillskott så långt det är möjligt följa den ursprungliga estetiken.

Vid varje enskilt fall där ovanstående rekommendation måste kompromissas bör samråd hållas med antikvarier och Länsstyrelsen. Där ska behov och syfte ställas mot kulturhistoriska bevarandevärden.

Expeditionsbyggnaden

Eftersom expeditonsbyggnaden även hyser huvudcentral för el för anläggningen har den lyckats undkomma rivning genom åren, trots att den aldrig tagits i bruk i övrigt. I dagsläget möjliggör detta att byggnaden kan utvecklas på ett individuellt sätt då den ligger avskild från övriga byggnader, men nås ändå genom den gång- och bilväg som går längs anläggningens östra sida. Att återbruka byggnaden som uthyrningslokal eller interna kontorslokaler är kostnadseffektivare och mer hållbart än om man skulle behöva uppföra en ny byggnad. För att detta ska kunna genomföras måste byggnaden gå igenom ett antal upprustningar av ytskikt, kök och toaletter, inklusive få bukt med problemet med klorfenoler. Detta kan innebära att byggnaden interiört måste genomgå ett antal förändringar som tänjer på gränserna till vad som skulle önskas bevaras.

Sådana förändringar kan motiveras med att de är nödvändiga för byggnadens överlevnad. Det är dock viktigt att exteriören inte genomgår några förändringar av karaktären, och att så mycket som möjligt av det interiöra intrycket får kvarstå. En framtida användning som inte omfattar permanenta arbetsplatser skulle möjligen kunna underlätta för nivån på sanering och

ingreppen. En publik verksamhet med information och utställning som är öppen för besökare och allmänhet skulle kunna ge stora mervärden för platsens kultur- och naturvärden.

Tak

För att säkerställa attnockar och takfot håller tätheten bör ett underhållsprogram upprättas med regelbunden rensning och ny tätningsfog. De tidigare försöken med en ny plåtintäckning vidnock bör inte tillämpas då det helt förändrar takets karaktär. Patineringsgraden av kopparplåten varierar något över hela taklandskapet. Vid byte eller lagningar av enskilda plåtar bör mild förpatinering tillämpas.

ARBETSMATERIAL

Bilagor

1. *Undersökning av fuktskador i expeditionsbyggnaden maj 2015.*
2. *Underlag för kostnadsuppskattning för renovering av byggnad för personal, servering och omklädning.*
3. *Augerums griftegård – kaffestuga, personal och omklädning.
Kostnadsuppskattning för renovering.*
4. *Resultatredovisning av kemiska analyser – Griftegården.*
5. *Resultatredovisning av kemiska analyser - Kaffestugan.*

Källförteckning

Sträng, M., & Eriksson Green, Å. (2018:39). *Begravnings- och krematoriekapell i Lunds stift*.

Svenska Kyrkans färdplan för klimatet. (den 01 02 2023). Hämtat från Svenska Kyrkans hemsida:
<https://www.svenskakyrkan.se/svenska-kyrkans-fardplan-for-klimatet->

Ulf Larsson, fastighetschef Svenska kyrkan Karlskrona

Stefan Ströby, Kyrkogårdsarbetare Augerums griftegård, Svnska kyrkan Karlskrona

ARBETSMATERIAL

Karlskrona Stadsförsamling

Griftegården annex/kontor

Undersökning av fuktskador maj 2015

Uppdragsgivare

Karlskrona Stadsförsamling

Ulf Larsson

Uppdrag

Att utföra en teknisk undersökning för att fastställa omfattning och orsaker till eventuella fuktskador, samt ge förslag till ett åtgärdande och uppskatta kostnader för sådana.

Bakgrund och allmänt om byggnaden

Huset uppfördes under slutet av 1970-talet och har sedan dess stått ouppvämt och nyttjats som kallförråd.

Bruksarean är ca 90 m², i ett plan. Inom huset finns elcentral för hela griftegården.

Grundläggning: Platta på mark. Underliggande isolering.

Stomme av trä. Invändig och utvändig träpanel.

Ventilerat pulpettak, belagt med kopparplåt.

2-glas isolerrutor.

Golvbeläggningar av gutemattor och klinker.

Direktverkande elradiatorer.

Mekanisk frånluftsventilation.

Byggnaden är tänkt att rustas upp och nyttjas som kontor.

Dränering har lagts runt byggnaden under senare tid.

Undersökning

Byggnaden har av beställaren tömts på material och gutemattor har rivits ut.

En unken lukt känns i byggnaden.

Konstruktioner har kontrollerats i följande delar:

1. Ytterväggsyllar
2. Innerväggsyllar
3. Betongplatta
4. Vindsbjälklag
5. Yttervägg 2 m upp från golv

1. Ytterväggsyllar har frilagts i 4 st. punkter. Uppmätta fuktkvoter ligger runt 18 %, alltså på gränsen till kritiskt värde för mögelpåväxt. Ytterväggsyllar saknar underliggande fuktspärr. Någon lukt kan inte kännas från uttagna materialprover. I frilagda provpunkter kontrollerades anslutande ytter och innerpanel. Trots fuktkvoter under kritiska luktar ytterpanelens spikläkt starkt av mögel. Även isolering och den inre panelen avger viss lukt.

2. Innerväggsyllar har kontrollerats i 3 provpunkter. Höga fuktkvoter, > 25% uppmättes hos innerväggsyllar. Innerväggsyllarna ligger nergjutna i betongplattan, och saknar fuktskydd. Unken lukt känns från uttagna syllprover.

3. Enligt uppgift luktede gutemattorna, då dessa revs. Svagt unken lukt kunde förnimmas från uttagna betongprover.

4. Vindsbjälklag/yttertak frilades inifrån i en mätpunkt. Låga fuktkvoter uppmättes hos såväl bjälklag som yttertakspanel. Uttagna materialprover luktar inte.

5. Ytterväggen öppnades upp ca 2 m från invändigt golv. Unken lukt kunde kännas på uttaget prov av mineralullsisolering och vindskyddsskivan (asfaboard).

Kommentar

Lukten i byggnaden kan förklaras av fuktskador hos innerväggsyllar och hos den utvändiga panelens spikreglar. Orsaken till skador hos innerväggsyllar är en olämplig konstruktion, fuktspärr saknas mellan syll och betongplatta. Att lukt finns hos spikläkten kan förklaras av en tidigare fuktigare markyta i nära anslutning till ytterpanelens nedre spikregel. Utförda dräneringsåtgärder har bidragit till en torrare miljö hos ytterväggens nedre del. Lukten kvarstår dock trots detta.

Att huset stått ouppvämt och oventilerat har gjort att lukt från de fuktskadade byggnadsdelarna spridit sig och "satt" sig i övrigt material som trä och mineralullsisolering.

Förslag till åtgärder:

Ettapp 1

1. Innerväggsyllar rivs. Nya syllar lyfts upp till i nivå med betongplattan.
2. Betongplattan förses med ett undertrycksventilerat platongolv. Gäller även golv med klinker. Elcentralen undantas. Platongolvet läggs kontinuerligt även under innerväggar.
3. Nytt ventilationssystem med till och frånluft installeras. Systemet skall vara neutralt balanserat så att undertryck inte erhålls inomhus.
4. Invändig panel på väggar och tak spärrmålas alternativt byts panelen ut.

Åtgärderna utvärderas med hänsyn till lukt. Åtgärderna bör räcka för att eliminera lukten i huset. Kvarstår lukt, mot förmodan, görs åtgärder enligt ettapp 2.

Ettapp 2

1. Utvändig panel rivs. Asfaboard och väggisolering rivs och ersätts med nytt material.

Kostnad för ettapp 1 uppskattas till 500 000 kr exkl. moms. För ettapp 2 tillkommer ca 175 000 kr exkl. moms.

Karlskrona 2015-06-20

Anders Persson/ Magnus Sjöberg WSP

Griftegården Augerum

Beställare

Karlskrona – Aspö Pastorat

Handläggare: Ulf Larsson

Underlag för kostnadsuppskattning för renovering av byggnad för personal, servering och omklädning

Utförd teknisk undersökning har visat flera brister hos byggnaden som kan förklara den besvärande lukten.

Golv

Mellan den gjutna betongplattan och den gjutna grundmuren finns en köldbryggeisolerande spalt som innehåller en mineralullsskiva. Mineralullsskivan luktar unket. Via spalten står inomhusluften i kontakt med marken under betongplattan. Förutom lukt från marken kan det inte uteslutas att formvirke finns kvar från grundens insida. Som åtgärd rekommenderas att mineralullsskivans övre del rivs och att spalten tätas.

Ytterväggar

Samtliga ytterväggsyllar saknar underliggande fuktspärr. Fuktigheten hos denna syll är ställvis förhöjd, ställvis hög och avger en tydlig unken lukt. Förutom lukt från syllen visar uttagna materialprover att, såväl den inre beklädnadspanelen, som utvändiga asfaboard och läkten för ytterpanelen lokalt luktar. Kemisk provtagning visar att syllen dessutom avger kloranisoler från behandling med pentaklorfenol, ett ämne som användes i impregneringsmedel under 1900-talets senare hälft. I samband med, speciellt förhöjda fuktvärden avger en lukt, påminnande om mögel. Fukt och luktskador hos ytterväggarnas nedre del kräver att ytterväggsyllarna byts och att nya syllar förses med en underliggande fuktspärr. Syllbytet kräver av systemtekniska skäl att både ytter- och innerpanel byts på yttervägg. Kemisk provtagning visar att även panelen på ytterväggsinsida avger kloranisoler. Kompletterande provtagning har utförts under september månad, men analysresultat är i skrivande ögonblick ej klart. De stora åtgärderna hos ytterväggarna medför att både salningar för fönster, golvlistor och dörrfoder behöver rivas. Ytterväggskomplettering görs i princip med samma utförande som idag, med undantag att asfaboarden ersätts med en hård mineralullsskiva. Befintliga elradiatorer återmonteras. Kompletteringar av elinstallationer krävs.

Innerväggar

Liksom hos ytterväggsyllar saknar innerväggsyllar en underliggande fuktspärr. Dessutom är innerväggsyllar motgjutna av betongplattans överbetong, och ligger därför i ett fuktmässigt kritisk läge. Fuktigheten hos denna syll är ställvis förhöjd, ställvis hög och avger en tydlig unken lukt. Ett åtgärdande för syllbyte kräver att innerväggspaneler rivs. Vid ett åtgärdande gjuts ursparningar för syll igen och ny syll placeras på överbetongen med underliggande fuktspärr. Befintlig panel på inner- liksom ytterväggar kasseras och ersätts med ny panel. Det är nödvändigt att demontera utrustning i kök, tvätt, omklädningsrum och wc innan panelbyte. Befintlig utrustning remonteras.

Vindsbjälklag

På innetakens undersida finns samma panel som hos inner- och ytterväggar. Även denna panel är behandlad likt väggpaneler. I kostnadsuppskattningen medräknas ett byte av innetakspanelen samt ett utbyte av den äldre, befintliga ångspärren. Att spärrmåla innetakspanelen mot avgivande lukter ger en marginell kostnadsbesparing och har inte medtagits i beräkning av kostnader. Byggnadskroppen som innehåller servering får inte förändras, därför kan en spärrmålnings inte bli aktuell här.

Yttertak

Provtagning m.a.p. impregneringsmedel har gjorts på yttertakspanelen (svallen). Analysresultatet har i skrivande stund inte erhållits från laboratoriet. Åtgärder för yttertakspanel (svall) har inte medräknats i kostnadsuppskattningen.

Ventilation

Förbättringar hos allmänventilationen är nödvändiga. Förutom att skapa en bättre luftväxling inomhus bör en balansering av ventilationen göras. Dessutom saknas idag återvinning hos byggnadens frånluft. Kostnader för en förbättring av befintligt ventilationssystem eller ett eventuellt nytt dylikt har inte medräknats i kostnadsuppskattningen.

Övrigt

En renovering av den närliggande mindre kontorsbyggnaden är i annalkande. Eftersom denna byggnad konstruktivt är snarlik den större byggnaden för personal och omklädningsrum kan erfarenheter från renoveringsarbeten hos kontorsbyggnaden ge hjälp till att noggrannare beskriva arbeten för den större byggnaden.

Karlskrona 2018-09-28

Magnus Sjöberg

PROJEKTBYGGAREN TEKNIK SYD AB

Kontoret i Karlskrona: Stortorget 10, 371 34 Karlskrona
www.projektbyggaren.se

Augerums griftegård - kaffestuga, personal och omklädning. Kostnadsuppskattning för renovering

I kostnadsuppskattninge ingår inte byte av: Golvbeläggningar, installationer för vatten och avlopp, ventilation, värmesystem elradiatorer, elinstallation, yttertak, porslin, köksutrustning, tvättstugeutrustning eller klädskap.

Kostnader exkluderar moms

Byggnadsdel	mängd	a pris lm	a pris m ²	kostnad
<u>Rivning</u>				
yttervägg utv. Panel, läkt, asfaboard	202		75	15150
yttervägg inv. Panel, alt gips kakel, ångspärr	202		75	15150
yttervägg syll, stämpning	120	120		14400
innervägg panel bägge sidor (inkl. 136m ² kakel?gips)	720		75	54000
innerväggsyll	122	150		18300
innertak	426		100	42600
golvlister, foder 446 +135m	580	10		5800
salning fönster inv.	225	10		2250
demontering kök				5000
demontering tvätt				5000
demontering skåp				5000
demontering porslin				5000
demontering elradiatorer				5000
mu mellan platta och grundmur				12000
Summa				204650
<u>Återuppbyggnad</u>				
yttervägg utv. Panel, läkt, mu	202		1500	303000
yttervägg inv. Panel, alt gips kakel, ångspärr	202		1000	202000
yttervägg syll, stämpning	120	1250		150000
innervägg panel bägge sidor (inkl. 136m ² kakel?gips)	720		1000	720000
innerväggsyll	122	1500		183000
Innervägg med kakel, tillkommande	136		500	68000
innertak	426		1000	426000
golvlister, foder 446 +135m	580	50		29000
salning fönster inv.	225	100		22500

montering kök				45000
montering tvätt				15000
montering skåp				5000
montering porslin				8000
montering elradiatorer				10000
Tätning mellan platta och grundmur				13000
Summa				2199500
Rivning + återuppbyggnad				2404150
Oförutsett 10 %				240415
Administrationspåslag 15%				360623
TOTALT				3005188

Projektbyggaren 2018-09-28

Magnus Sjöberg

Provsvar till

Projektbyggaren Teknik Syd AB
Magnus Sjöberg
Storgatan 10
371374 KARLSKRONA

Faktura till

Projektbyggaren Teknik Syd AB
Projektbyggaren Teknik Syd AB, FRX2775
FE 301
10569 STOCKHOLM

RESULTATREDOVISNING AV KEMISKA ANALYSER

Denna rapport med bilagor får endast återges i sin helhet om inte utförande laboratorium i förväg skriftligen godkänt annat.

Objekt	Grifttegården
Provnummer (3 st)	177-2018-09190987 - 177-2018-09190989
Ansvarig provtagare	Magnus Sjöberg
Provtagningsdatum	2018-09-17
Ankomst till laboratoriet	2018-09-19
Analysansvarig	Eurofins Pegasuslab AB
Uppdragsnummer	EUSEUP-00053072

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.

Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-10-01

Rapportkod: AR-18-LU-010798-01

Resultatsammanställning

Objekt: Griftegården

Provkommentarer

177-2018-09190987. Prov 3. Invändig panel mot innervägg. Impregneringsmedel

I detta prov har 2,4,6-klorfenol påvisats.

177-2018-09190988. Prov 4. Stående regel yttervägg. Impregneringsmedel

I detta prov har klorfenoler och kloranisoler påvisats.

177-2018-09190989. Prov 6. Svall över fikarum. Impregneringsmedel

Inga träskyddsmedel såsom klorfenoler eller kreosot, kända för att ge dålig lukt, har påvisats i provet.

2,4,6-Triklorfenol och andra klorerade fenoler användes fram till och med 1970-talet som träskyddsmedel. Kloranisoler kan bildas när trämaterial behandlat med impregneringsmedel innehållande klorfenoler, utsatts för fukt och mikroorganismer. Kloranisoler kan lukta starkt även i mycket låga halter.

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.
Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-10-01

Rapportkod: AR-18-LU-010798-01

Analysresultat

SPME (Internal Method PSK05) (LU¹)

Objekt: Grifttegården

Provmärkning	Provmärkning	Provvikt (g)
177-2018-09190987	Prov 3. Invändig panel mot innervägg.	2,2

Aromatiska kolväten	-
Alifatiska kolväten	div. alifatiska kolväten
Terpener	div. terpener
Aldehyder och ketoner	vanillin
Alkoholer	div. alkoholer
Klorföreningar	2,4,6-triklorfenol
Glykoletrar	-
Glykoleterestrar	-
Övrigt	div. estrar, div. karboxylsyror (ca 40%), div. laktoner, hexansyra (30%)

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.

Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-10-01

Rapportkod: AR-18-LU-010798-01

Analysresultat

SPME (Internal Method PSK05) (LU¹)

Objekt: Griftegården

Provmärkning	Provmärkning	Provvikt (g)
177-2018-09190988	Prov 4. Stående regel yttervägg.	1,8

Aromatiska kolväten	cymen, div. aromatiska kolväten
Alifatiska kolväten	div. alifatiska kolväten
Terpener	div. sesquiterpener, div. terpener (ca 10%), a-pinen (14%), b-pinen (12%), d-3-karen (8%), limonen, p-cymen-8-ol
Aldehyder och ketoner	vanillin, div. aldehyder
Alkoholer	div. alkoholer
Klorföreningar	2,4,6-triklorfenol, 2,3,4,6-tetrakloranisol
Glykoletrar	-
Glykoleterestrar	-
Övrigt	div. estrar, div. karboxylsyror (ca 10%)

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.

Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-10-01

Rapportkod: AR-18-LU-010798-01

Analysresultat

SPME (Internal Method PSK05) (LU')

Objekt: Griftegården

Provmärkning	Provmärkning	Provvikt (g)
177-2018-09190989	Prov 6. Svall över fikarum.	1,8

Aromatiska kolväten	div. aromatiska kolväten
Alifatiska kolväten	div. alifatiska kolväten
Terpener	b-pinen, div. sesquiterpener (ca 10%), div. terpener (ca 20%), a-pinen
Aldehyder och ketoner	div. aldehyder
Alkoholer	div. alkoholer (ca 5%)
Klorföreningar	-
Glykoletrar	-
Glykoleterestrar	-
Övrigt	TXIB, div. karboxylsyror (ca 5%), hexansyra (7%)

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.

Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-10-01

Rapportkod: AR-18-LU-010798-01

ANSVAR

Eurofins Pegasuslab AB ansvarar för provets hantering från ankomsten till laboratoriet till dess att provsvaret är klart, skickat till kund och arkiverat. Eurofins Pegasuslab AB ansvarar inte för provets hantering vid provtagning och transport till laboratoriet.

Tänk på att provsvaret endast avser det insända provet. Åtgärder bör alltid planeras tillsammans med en byggnadstekniskt kunnig person som kan sätta resultatet i sitt rätta sammanhang.

Vid förfrågan om denna analysrapport ring 010-490 82 50 (vxl), begär Kemisupport.

¹Utförande laboratorium LU=Eurofins Pegasuslab AB

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.

Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-10-01

Rapportkod: AR-18-LU-010798-01

Provsvartill

Projektbyggaren Teknisk Syd AB
Magnus Sjöberg
Storgatan 10
371374 KARLSKRONA

Faktura till

Projektbyggaren Teknisk Syd AB
Projektbyggaren Teknik Syd AB, FRX2775
FE 301
10569 STOCKHOLM

RESULTATREDOVISNING AV KEMISKA ANALYSER

Denna rapport med bilagor får endast återges i sin helhet om inte utförande laboratorium i förväg skriftligen godkänt annat.

Objekt	Griftegården kaffestuga
Provnummer (2 st)	177-2018-05280103 - 177-2018-05280104
Ansvarig provtagare	Magnus Sjöberg
Provtagningsdatum	2018-05-18
Ankomst till laboratoriet	2018-05-28
Analysansvarig	Eurofins Pegasuslab AB
Uppdragsnummer	EUSEUP-00049534

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.
Åsa Sisell, Kemingenjör 2018-06-12

Rapportkod: AR-18-LU-006807-01

Resultatsammanställning

Objekt: Griftegården kaffestuga

Provkommentarer

177-2018-05280103. P5 Syll mot norr. y-väggsyll. Impregneringsmedel

I detta prov har klorfenoler och kloranisoler påvisats.

177-2018-05280104. P1 Invändig panel. träpanel. Impregneringsmedel

I detta prov har klorfenoler och kloranisoler påvisats.

2,4,6-Triklorfenol och andra klorerade fenoler användes fram till och med 1970-talet som träskyddsmedel. Kloranisoler kan bildas när trämaterial behandlat med impregneringsmedel innehållande klorfenoler, utsatts för fukt och mikroorganismer. Kloranisoler kan lukta starkt även i mycket låga halter. Om man upplever luktproblem i dessa lokaler är det sannolikt att emissioner av ovanstående ämnen är en av orsakerna till luktproblemen.

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.

Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-06-12

Rapportkod: AR-18-LU-006807-01

Analysresultat

SPME (Internal Method PSK05) (LU¹)

Objekt: Griftegården kaffestuga

Provmärkning	Provmärkning	Provvikt (g)
177-2018-05280103	P5 Syll mot norr. y-väggsyll	1,7

Aromatiska kolväten	div. fenantrener, div. aromatiska kolväten, div. styrener
Alifatiska kolväten	div. alifatiska kolväten
Terpener	div. terpener (ca 20%), p-cymen-8-ol (19%)
Aldehyder och ketoner	div. aldehyder, div. ketoner, bensaldehyd
Alkoholer	div. alkoholer
Klorföreningar	2,4,6-triklorfenol, 2,3,4,6-tetraklorfenol, 2,3,4,6-tetrakloranisol
Glykoletrar	-
Glykoleterestrar	-
Övrigt	div. estrar, div. karboxylsyror (ca 5%), hexansyra (17%)

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.

Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-06-12

Rapportkod: AR-18-LU-006807-01

Analysresultat

SPME (Internal Method PSK05) (LU')

Objekt: Griftegården kaffestuga

Provmärkning	Provmärkning	Provvikt (g)
177-2018-05280104	P1 Invändig panel. träpanel	2,3

Aromatiska kolväten	div. fenantrener, div. aromatiska kolväten (ca 5%)
Alifatiska kolväten	div. alifatiska kolväten (ca 5%)
Terpener	limonen, div. terpenar (ca 15%), α -pinen (6%), p-cymen-8-ol
Aldehyder och ketoner	vanillin
Alkoholer	-
Klorföreningar	2,4,6-triklorfenol, 2,4,6-trikloranisol
Glykoletrar	-
Glykolesterar	-
Övrigt	div. karboxylsyror (ca 10%), hexansyra (15%)

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.

Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-06-12

Rapportkod: AR-18-LU-006807-01

ANSVAR

Eurofins Pegasuslab AB ansvarar för provets hantering från ankomsten till laboratoriet till dess att provsvaret är klart, skickat till kund och arkiverat. Eurofins Pegasuslab AB ansvarar inte för provets hantering vid provtagning och transport till laboratoriet.

Tänk på att provsvaret endast avser det insända provet. Åtgärder bör alltid planeras tillsammans med en byggnadstekniskt kunnig person som kan sätta resultatet i sitt rätta sammanhang.

Vid förfrågan om denna analysrapport ring 010-490 82 50 (vxl), begär Kemisupport.

¹Utförande laboratorium LU=Eurofins Pegasuslab AB

Denna analysrapport är elektroniskt signerad.

Åsa Sisell, Kemiingenjör 2018-06-12

Rapportkod: AR-18-LU-006807-01

Länsstyrelsen
Blekinge

KYRKLIGA KULTURMINNEN – ANSÖKAN OM
TILLSTÅND ENLIGT 4 KAP KML

-förklaringar till blanketten finns på nästa sida

Ärende

Objektet ansökan avser (kortfattad beskrivning): Utveckling av Karlskrona kyrkogård, Wämö 1. Minneslund i kvarter 3 2. Nya askgravplatser 3. Återanvända stenar 4. Återplanera tidigare borttagen häck	
Kyrkans/begravningsplatsens namn:	Församling/samfällighet:
Wämö begravningsplats	Karlskrona Aspö pastorat
Kommun:	Åtgärderna beräknas påbörjas:
Karlskrona	Våren 2023, förutsatt tillstånd
Antikvarisk medverkan (förslag på antikvarisk expert):	Kontaktuppgifter till antikvarisk expert:
Ivar Wenster	0766 45 56 26

Sökande

Fastighetsägare:	Adress:
Karlskrona Aspö pastorat	Krutviksvägen 4
Postnummer:	Ort:
371 56	Karlskrona
Telefon daglid:	Mobiltelefon:
076 899 82 77	
E-postadress:	
Företrädare för fastighetsägaren – kryssa i ett av följande alternativ:	
☐ Kyrkonämnd/Kyrkoråd ☒ Annan person – Fullmakt från Kyrkonämnd/Kyrkoråd bifogas ansökan	

Kontaktperson för ansökan:	
Helene Olsson	
Telefon daglid:	Mobiltelefon:
076 899 82 77	
E-postadress:	
helene.olsson@svanskakyrkan.se	

Ansökan ska innehålla följande handlingar

- ☒ Motivering till åtgärden*
- ☒ Redovisning av tillämnt arbetsmetod och materialval*
- ☒ Beskrivning av den föreslagna åtgärdens påverkan på byggnadens, föremålets eller anläggningens kulturhistoriska värde. *
- ☒ Kopia av beslutsprotokoll från kyrkonämnd/kyrkoråd
- ☒ Utdrag från underhållsplanen för den aktuella åtgärden
- ☒ Om ingrepp i mark behövs – ange då djup och bredd och markera på karta

☐ Kyrkoantikvarisk ersättning kommer att sökas från Lunds stift

Ansökan skickas till: blekinge@lansstyrelsen.se

Underskrift - ansökan ska vara underskriven av behörig företrädare för fastighetsägaren *

Ort och datum
Karlskrona 2023-03-17
Namn och namnförtydligande
Claes Wiridén

*=obligatorisk uppgift för ansökan enligt föreskrifter för kyrkliga kulturminnen, KRFS 2012:2

Upplysningar

Ansökan

Ansökan kan göras av behörig företrädare för fastighetsägaren eller av annan person med fullmakt. Fullmakt ska bifogas ansökan. För att underlätta länsstyrelsens handläggning ska ansökan vara så utförlig som möjligt. De handlingar som bifogas ansökan ska tydligt redogöra för vilka åtgärder ni vill utföra. Om markningrepp är aktuella kan tillstånd behövas enligt 2 kap lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Kulturminneslagen (KML).

Varför kopia på beslut från kyrkonämnd/kyrkoråd?

Innan länsstyrelsen tillståndsprövar ert ärende är det viktigt att åtgärderna är förankrade i kyrkonämnd eller kyrkoråd.

Obligatoriska uppgifter för ansökan

De kyrkliga kulturminnena fick nya föreskrifter den 1 maj 2012, KRFS 2012:2. Här föreskrivs vad en ansökan till Länsstyrelsen ska innehålla. "1. en beskrivning av och motivering till den föreslagna åtgärden, 2. en redovisning av tilltänkt arbetsmetod och materialval, samt 3. en beskrivning av den föreslagna åtgärdens påverkan på byggnadens, föremålets eller anläggningens kulturhistoriska värde. Ansökan ska vara daterad och signerad av behörig företrädare för fastighetsägaren."

Kyrkoantikvarisk ersättning

För att kunna handlägga ärendet innan ansökningstiden hos stiftet för kyrkoantikvarisk ersättning går ut vill Länsstyrelsen ha er kompletta ansökan senast den 1 juli.

Kyrkoantikvarisk ersättning ska användas till kulturhistoriskt motiverade kostnader som följer av ållganden enligt 4 kap. kulturminneslagen.

Antikvarisk medverkan

Ange i ansökan vem som avses utföra eventuell antikvarisk medverkan. Därefter gör länsstyrelsen en bedömning om behovet av antikvarisk medverkan samt om den föreslagna personen, företaget eller institutionen är lämplig.

När behövs tillstånd?

Kontakta alltid länsstyrelsen för att försäkra er om åtgärderna kräver tillstånd eller ej.

Information

Ytterligare information om kyrkliga kulturminnen och länsstyrelsens tillståndsprövning finns på länsstyrelsen hemsida www.lansstyrelsen.se/blekinge. Klicka på denna länk [Kyrkor och begravningsplatser](#), eller gå in på hemsidan under Samhällsplanering och kulturmiljö/Skyddad bebyggelse/Kyrkor och begravningsplatser. Här finns aktuell information; blanketter, vägledning, regelverk mm.

Kontakt

Är något oklart eller har ni frågor – ta gärna kontakt med någon av oss på kulturmiljöenheten som handlägger kyrkoärenden. Telefonnumret till länsstyrelsens växel är 010-224 00 00

Ansökan om tillstånd avseende kyrkliga kulturminnen

ANSVARIG ENHET		DATUM
Kyrkogårdsförvaltningen		21 mars 2023
MÖTESINSTANS		
Kyrkorådet		
SAMMANTRÄDESDATUM	DAGORDNINGSNUMMER	TYP AV ÄRENDE
		Beslutsärende
HANDLÄGGARE		ÄRENDENUMMER
Helene Olsson		
☐ Barnkonsekvensanalys genomförd		

Förslag till beslut

Kyrkogårdsförvaltningen föreslår kyrkorådet besluta att ansöka om tillstånd för att genomföra utvecklingsinsatser på Karlskrona kyrkogård, Wämö

Ärendebeskrivning

För att fortsätta utvecklingen av Karlskrona kyrkogård behöver kyrkogårdsförvaltningen genomföra ett antal aktiviteter, där det finns behov av tillstånd från länsstyrelsen att genomföra dessa.

Bakgrund/överväganden

Den minneslund som finns idag kommer snart vara fullbelagd och här behövs en ny inom en snar framtid. Det finns ett stort behov av nya askgravplatser, då det i dagsläget är fullt på samtliga platser.

Återbruk av stenar är hållbart och miljövänligt och vi vill arbeta med att fylla upp en del linjer för att undvika ”tomrum”

En del av våra almar har dött, vilket ger ett dåligt intryck men även en risk för att de ska rasa. Här vill vi återplantera.

För att skapa en mer levande kyrkogård vill vi återplantera häckar.

Minneslund i kvarter 3

Det kvarteret är den givna platsen för en ny minneslund hos oss, då den har den stora gräsyta i mitten.

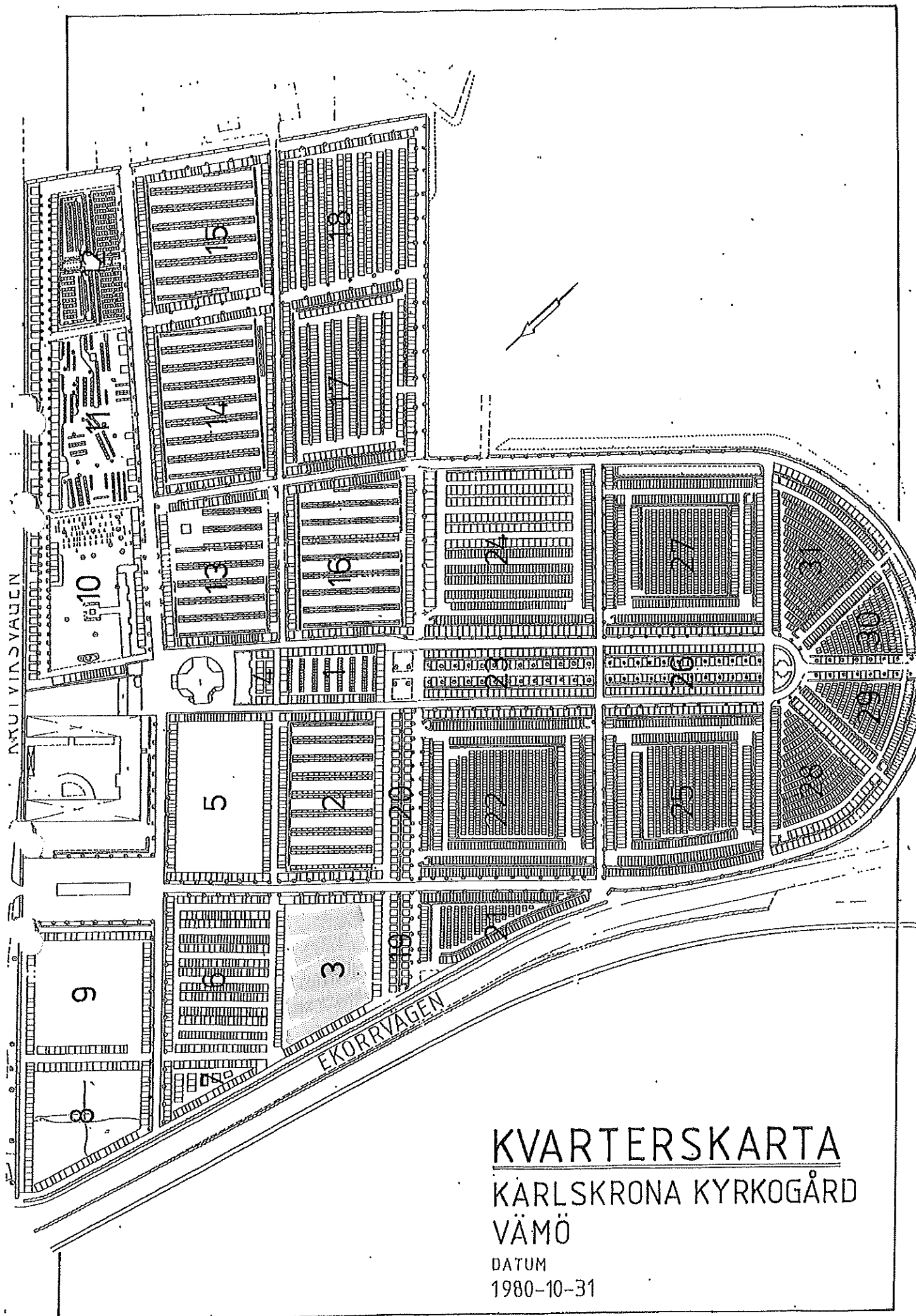
Vi kommer att behöva ta den i drift 2027/2028. Vi måste spara platser i den gamla, om någon anhörig vill ligga i samma minneslund.

Den nya minneslundens är ett projekt som kommer att sträcka sig över 3-4 år.

Under 2024/25 kommer vi att anlägga gångar och så gräs. Så allt sätter sig innan vi ska sätta askor. Planteringar kommer att göras under 2026/27.

Kvarter 3 har en stor gräsyta i mitten, där det finns gamla barngravar. Nu kommer dessa barn få sällskap, vilket vi tycker är fint. I nuläget är det bara 6 stycken gravar som är aktiva och vi kommer att se till att de inte försvinner i allt nytt, utan blir en del av den nya minneslundens. Vi kommer att sätta upp information som förklarar att det varit ett barnkvarter, så att det finns kvar till dem som kommer efter oss. Alla stenar från ej aktiva gravar, kommer att läggas i mitten och rama in cirkeln där.

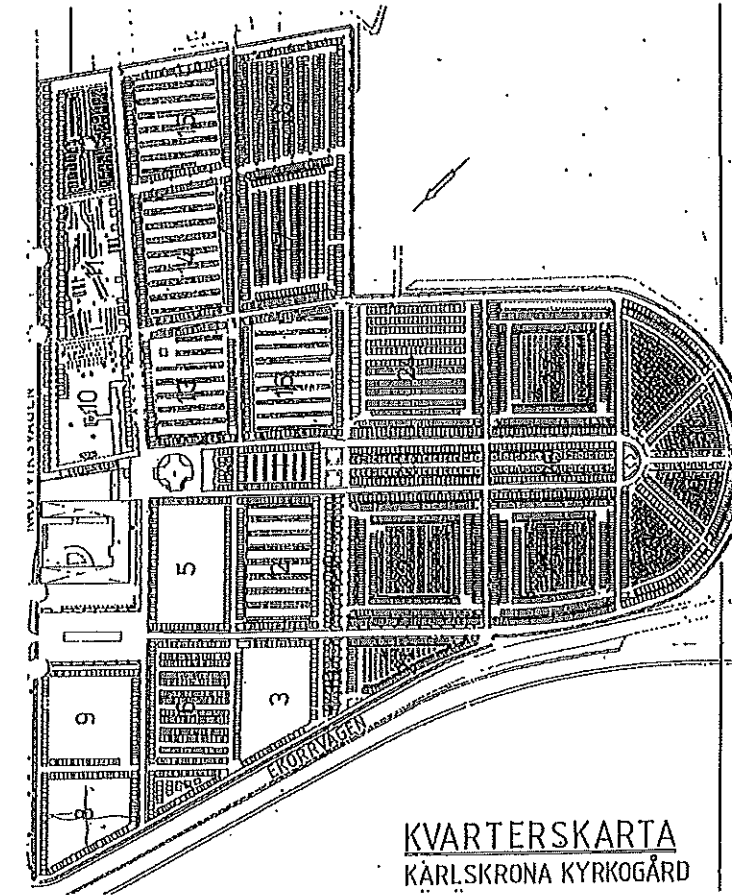
Se bifogade bilder på utformning och plats.

KVARTERSKARTA
KÄRLSKRONA KYRKOÅRD
VÄMÖ

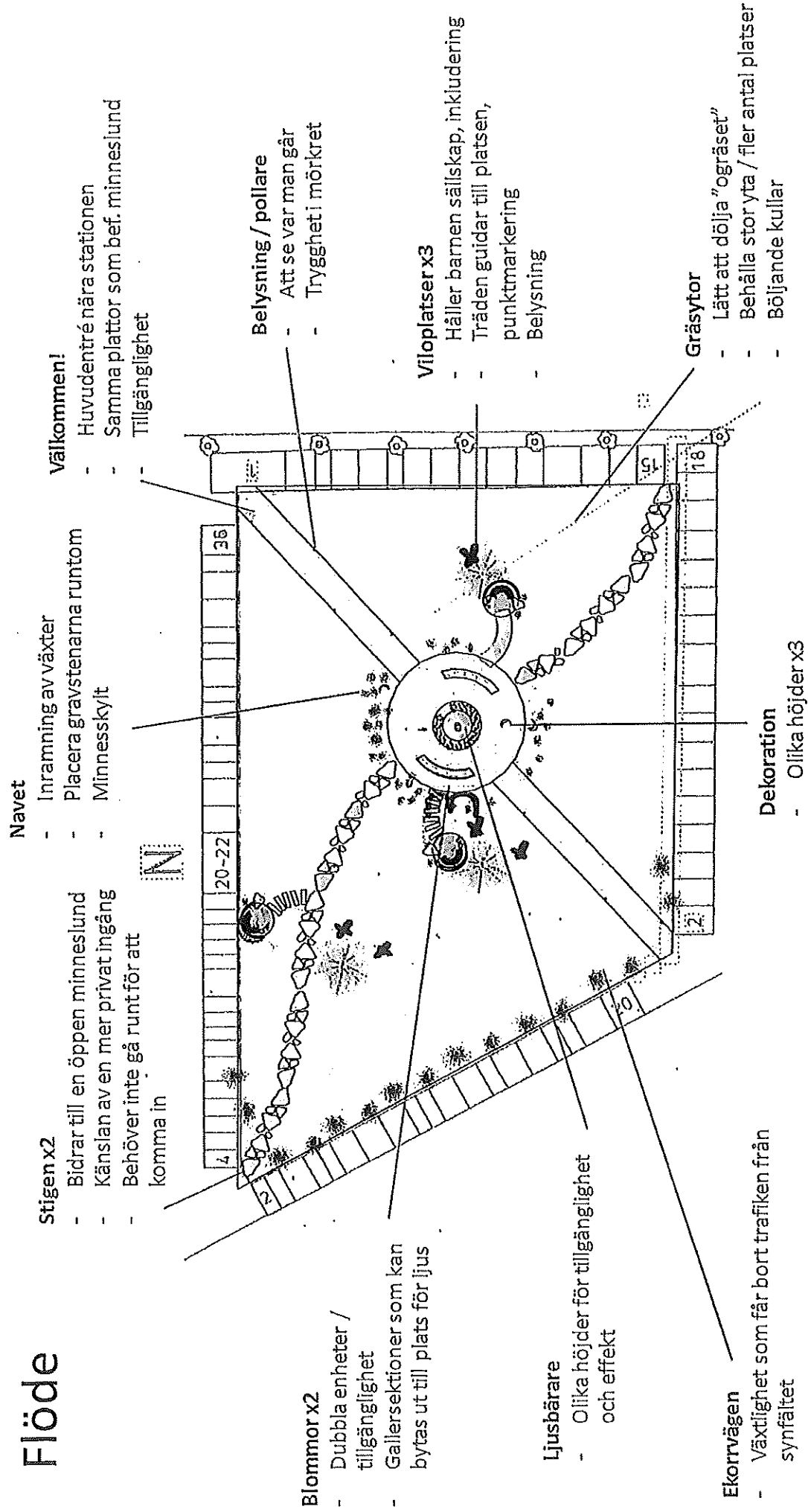
DATUM
1980-10-31

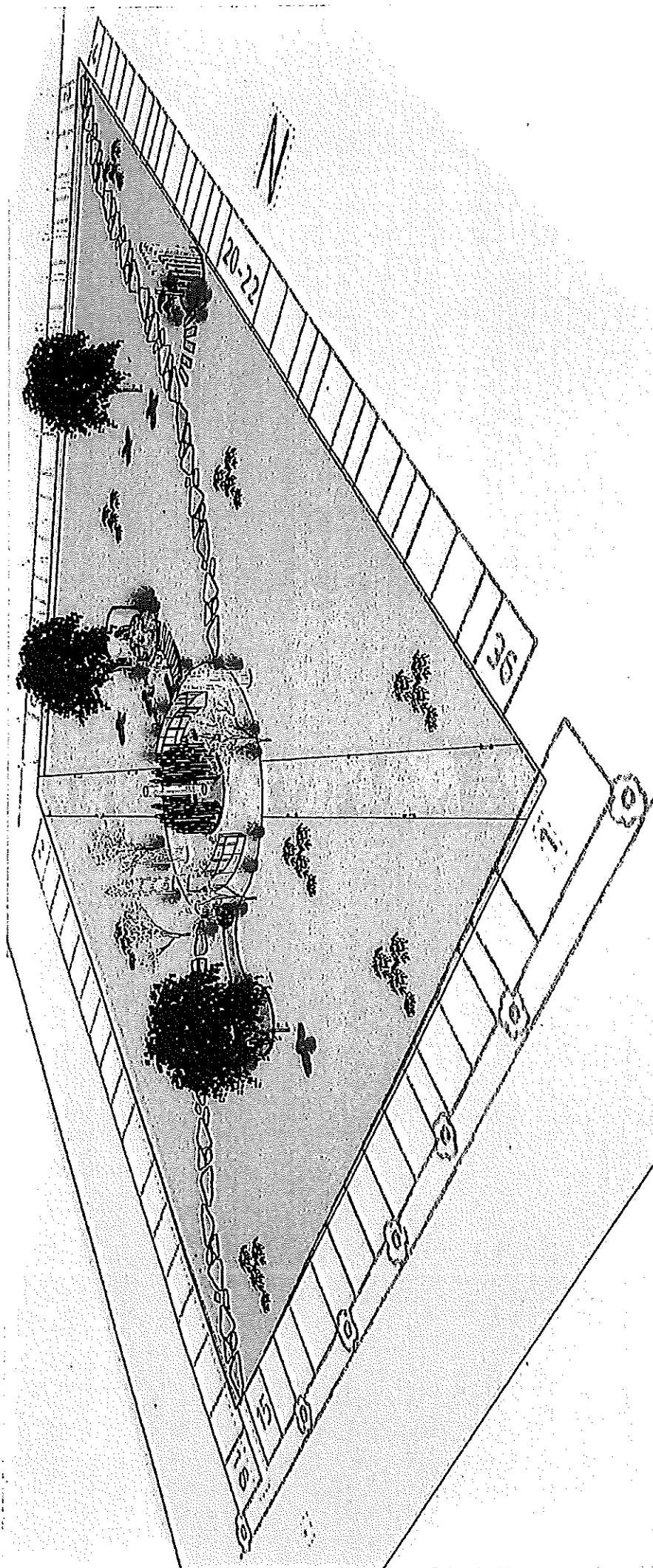
Kvarter 3 | Enheten

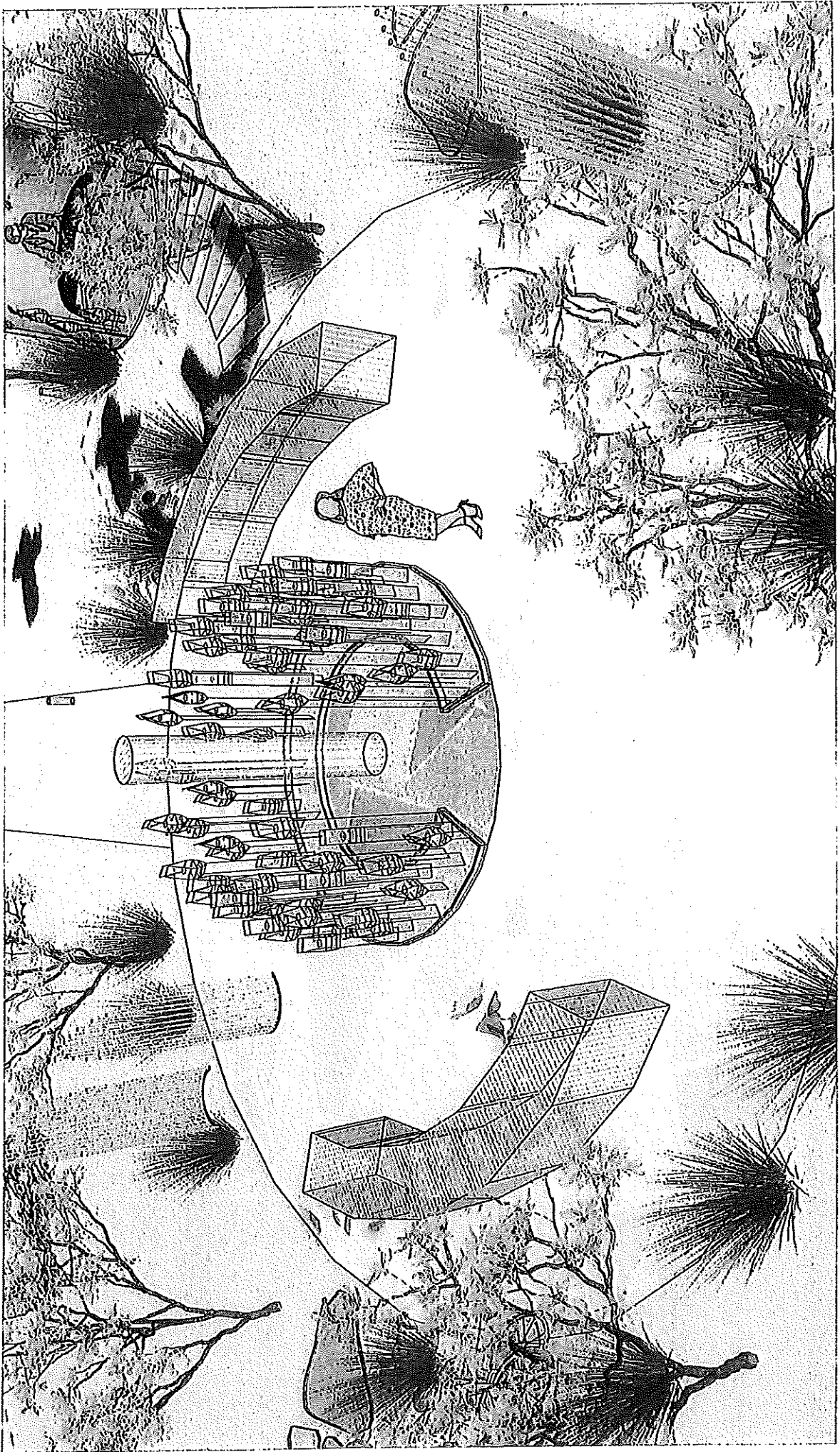

Flöde

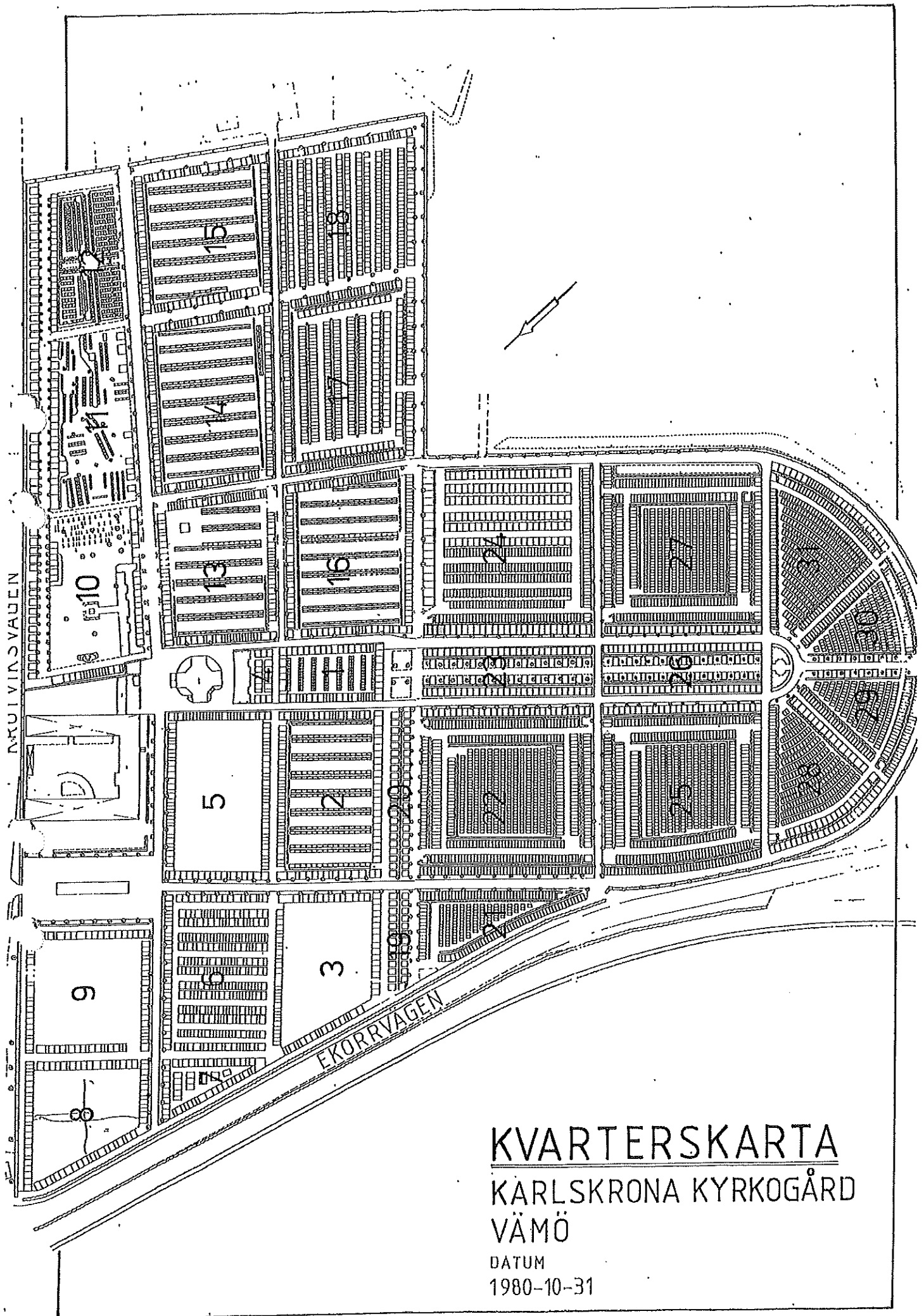

Nya askgravplatser

Nya askgravplatser på norra sidan av kvarter 25 och västra sidan av kvarter 24 (se karta)

Dessa platser är i våra trädalléer. Anledningen till att vi väljer att anlägga här är att vi inte vill gräva för kista här, då det förstör rötterna på våra lindar.

Nuvarande plats är snart full, så vi behöver ta en ny i drift senast hösten 2023.

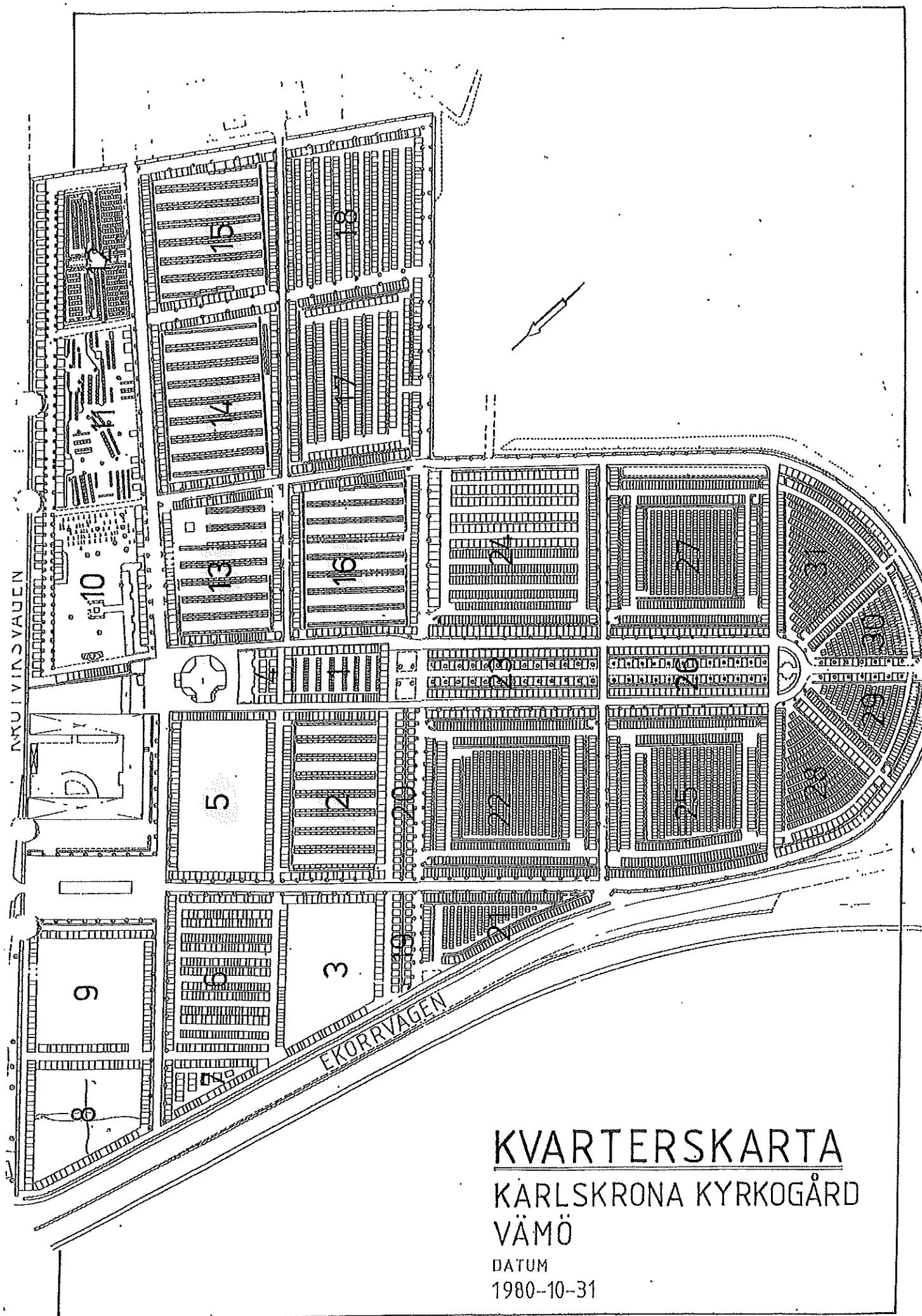
KVARTERSKARTA
KARLSKRONA KYRKOGÅRD
VÄMÖ

DATUM
1980-10-31

Återanvända stenar

Vi vill kunna återanvända stenar, men även flytta dem mellan dessa kvarter. Kvarter 2, 5, 13, 14, 15 och 16. Dessa kvarter har likvärdiga stenar. Vilket gör det lättare för återanvändning. Anledningen till att vi vill kunna flytta dem är för att få mindre luckor i våra linjer. Självklart måste vi tänka på att fylla i stället för att skapa luckor.

Ta bort och ersätta döda almar

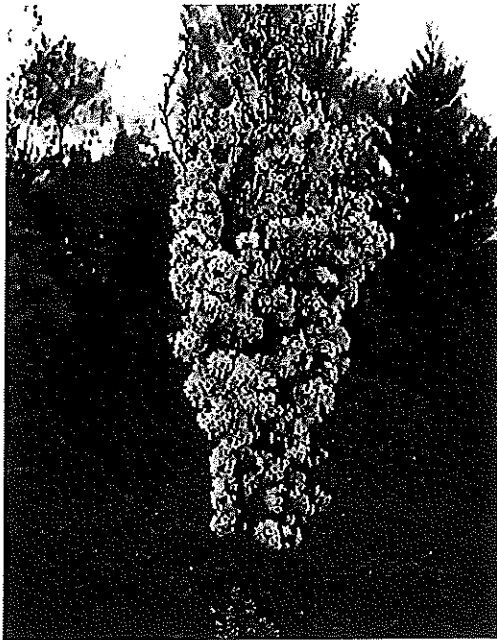
Våra almar längs muren dör en efter en vilket ger ett hemskt intryck för våra besökare. De kommer inom en tid även att bli en fara. Det kan hända en besökare något, men även förstöra gravstenarna.

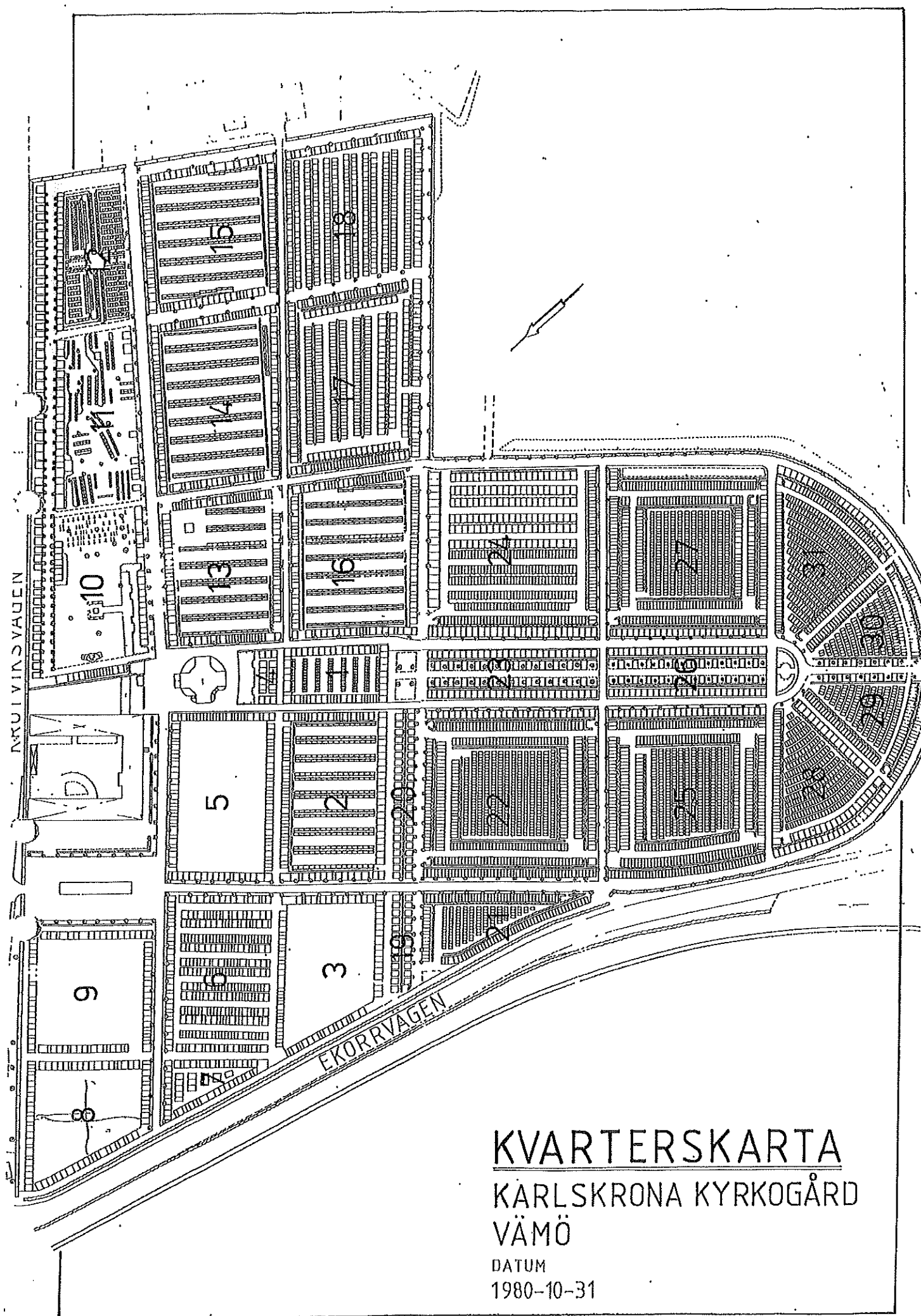
Vår tanke är att under 2023 ta bort dem. Under 2024 plantera ena sidan och 2025 den andra.

Almarna i kvarter 23 och 26 kommer vi också att behöva byta ut, men det får bli först om några år.

Valet av nytt träd kommer bli ett pelarträd som kan växa fritt, utan beskärning.

Pelarkörsbär *Prunus serrulata* 'Amanogawa' (se bild)

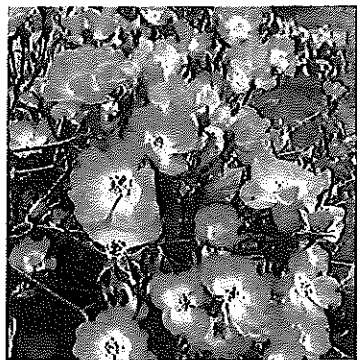

KVARTERSKARTA
KARLSKRONA KYRKOGRÅRD
VÄMÖ

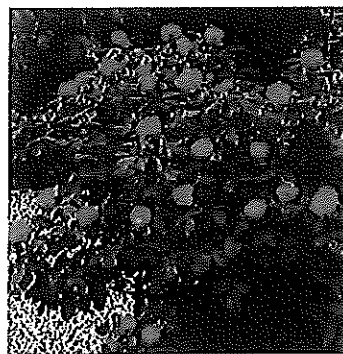
DATUM
1980-10-31

Återplantera borttagen häck

Mellan stenramarna i kvarter 19 och 20 fanns det tidigare en thujahäck, den togs bort för ca 20 år sedan. Här vill vi återplantera häck, men byta thuja mot en blommande häck. Då tänker vi ölandstok eller roshäck. Nedan ser ni tre olika förslag.

Moschata ros 'Mozart'

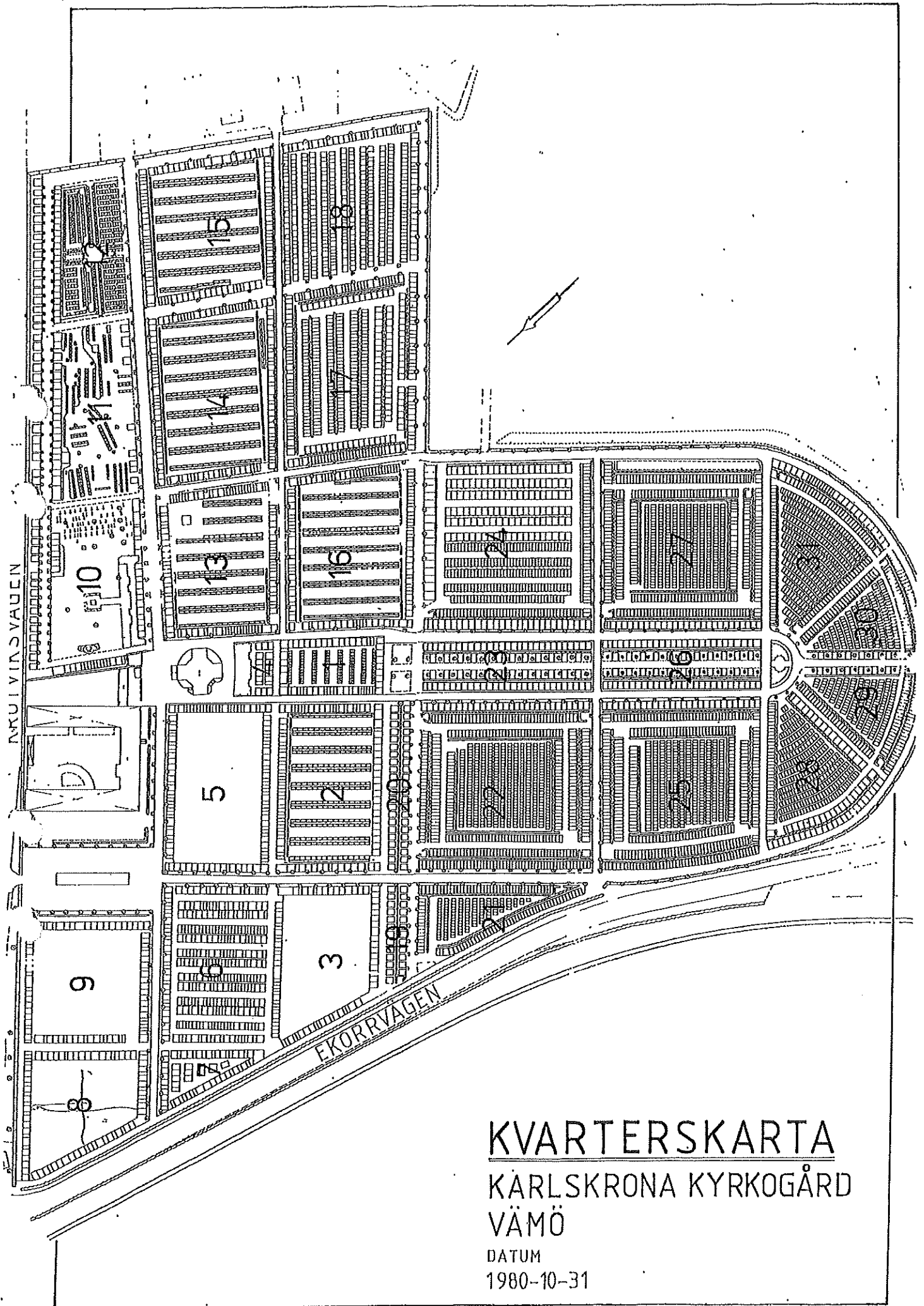

Historisk ros 'Rose de rescht'

Ölandstok 'Hopleys orange'

KVARTERSKARTA
KÄRLSKRONA KYRKOGÅRD
VÄMÖ

DATUM
1980-10-31